

muusika

Nr 2
vebruar
2010
hind 35.-

**Helen
Lokuta**

**Mõtleja Daniel
Barenboim**

**Tehnokraatlikult
perfektne
Kraftwerk**

RAHVUSOOPER
ESTONIA

**Esimest
korda Eestis!**

**Esietendus
28. jaanuaril**

S. Prokofjevi ooper

Armastus kolme apelsini vastu

www.opera.ee

Etendused: 30.01, 3.02, 12.02, 6.03, 11.04, 24.04, 28.04, 9.05, 10.07 ja 14.07.

Muusikaline juht ja dirigent: ARVO VOLMER, dirigent: MIHHAIL GERTS, RISTO JOOST
lavastaja: DMITRI BERTMAN (Helikon-Opera, Moskva), lavakujundus: IGOR NEŽNÕI,
kostüümid: TATJANA TULUBJEVA, valgus: NEEME JÕE, koreograaf: EDVALD SMIRNOV (Venemaa).

SEB

LEXUS

ALTA
ESTI

ERGO

Intro 2/2010

Veebruari Muusika üks keskseid lugusid on artikkel, mis põhineb legendaarse dirigendi ja pianisti Daniel Barenboimi raamatul "Music Awakens Time". See on äärmiselt tihe ja filosoofilise koega tekst, millest artikli autor Mailis Pöld toob esile huvitavaid paralleele ja üldistusi.

Muuhulgas pani mind mõtlema lõik, mis võrdleb muusika kulgemist elu kulgemisega. "Muusikast võib õppida, kuidas teadvustada pöördumatuid sündmusi, kuidas edasi minna. Rääkimata sellest, et inimese jaoks küllap keerukaim õppetükk, kuidas elada ühtaegu vabana ja alluda korrale, ootab lahendamist igas muusikalises fraasis." Niisiis on see nagu elu mudel või miski, mis julgustab pöördpunkte mitte kartma ja alati edasi minema.

Ia Rimmel

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kai Tamm** kai.tamm@ema.edu.ee
Toimetaja **Joosep Sang** joosep@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Ande Kaalep** ande.kaalep@gmail.com
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegjum: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon **66 757 88**
Kodulehekülj: **muusika.kul.ee**
Trükitud **Pajo trükikojas**
Pärnu mnt. 58, Sindi linn, 86703 Pärnumaa
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Maakri 23A, 10145 Tallinn
Tel 617 7717, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otsekorraldus **23** krooni number
Aastatellimus **305** krooni
Muusikaõpetajatele ja -õpilastele aastatellimuse soodushind 215 krooni. Soodushind kehtib ka pensionil olevatele muusikaõpetajatele.
Tellimine: ia@ema.edu.ee, herje@ema.edu.ee,
6675 788, 55 56 18 94

Helen Lokuta.
FOTO ARVO AUN

KAVA

SOOLO

2 Loone Ots. Helen Lokuta: "Ükskõik milline muu eriala oleks vajanud minust vaid üht osa!"

BAGATELLID

10 Nele-Eva Steinfeld. Uudiseid maailmast

PAUS

12 Mailis Pöld. Mõtletja kõrv. Pärast Daniel Barenboimi "Music Awakens Time'i" lugemist

EKSPRESSIOON

16 Heili Vaus-Tamm. "Laulja peab olema tark," ütleb Monica Groop

IIDOL

19 Margus Haav. Kraftwerk – puuduv lüli inimese ja masina vahel

HOMMAGE

22 Alo Põldmäe. Viuliga mees Tartust. Evald Turgan 100

AKTSENT

25 Margus Haav. Tules ja veres ristitud lood

IMPRESSIOONID

27 Märt-Matis Lill. Kahest muusikafilmit viimaselt PÖFFilt

29 Anastassia Mišenkina. Etendus, mida võib vaadata kinnisilmi. Ansambli Maa-Meel kontserdist

30 Urmo Kohv. Lootuses igavikus kinni. In Spē 2009. aasta detsembris

BAGATELLID

33 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

36 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

38 Valik veebruarikuu muusikasündmusi

PILL

40 Peeter Klaas. *Viola da gamba* sündimisest

muusika

SOOLO

Helen Lokuta: “Ükskõik milline muu eriala oleks vajanud minust vaid üht osa!”

LOONE OTS
filoloog ja ooperisõber

Detsembri lõpp 2009. Madalrõhkkond, sula. Estonia juhtiv ooperisolist Helen Lokuta tuleb proovist. Teater valmistab ette Sergei Prokofjevi “Armastust kolme apelsini vastu”. Primadonna on dirigendilt paar vaba tundi küsinud. Istume, joome kohvi (ilma tõttu kulub seda päris palju) ning räägime elust, ooperist ja Helen Lokutast.

Eestlased on laulurahvas. Meie identiteedi kindel osa on laulupidu ja rahvalaul. Milline on teie suhe rahvalauluga?

Suhe on hea, olen rahvalauluga tegelnud. Olin kooli ajal Kurekella solist. Laulsime palju Veljo Tormise rahvalaulutöötusi. Need olid väga hingelähedased. Samas olid nad ainulaadsed, konkursivõidu suhtes kindla peale minek. Kui rahvalaul on omane rahvale, siis on see omane ka minule.

Nii et Tuhkatriinu motiiv ei olnud teile tuttav ainult muinasjutust?

Jah. Muide, vanaema mandoliin on meil siiani alles.

Kas kirik on teie jaoks lihtsalt hea akustikaga saal või on tal teine tähendus?

Minu vanemad olid kristlased, mina olen praegu Valguse Tee va-

Tuhkatriinu kostüümis kolleegide keskel.

FOTO PEETER LANGOVITS / SCANPIX

Rahvaluules öeldakse: “olen lauliku soost”. On teie peres palju lauldud?

Mõlemad vanaemad ja vanaisad olid suured lauljad. Isaema, Jõgevamaalt, oli kiriku eeslaulja, suurepärase häälega. Emaema, Tartumaalt, laulis õhtuti mandoliini saatel vaimulikke rahvalaule. Need olid väga südamlikud ja huvitavad. Pikad ka, nii tosin salmi. Mäletan laulu ühest naisest “Ameerikamaalt”, kes tuli “aitama orbu tütarlast”. See, kes meil kodus kõige rohkem laulis, oli vanaisa. Talle meeldis luua pikki lugulaule. Õpetan neid praegu ka oma lapsele.

bakoguduse liige. Kuid ma suhtlen paljude konfessioonidega. Näiteks käisin sel jõuluööl Vello Salo juhitud ööteenistusel Püha Birgitta kloostri.

Kirik pole pelgalt kontserdisaal. Muidugi oleneb, kellega seal esined. Meil oli RAMiga tuur mööda Eesti kirikuid. Jõulukontserdid, mis on pühendatud Kristuse sünnile, on igal juhul mulle südamelähedased.

Õhtumaad on ristiusu taustaga. Kas teie olete rohkem eestla-

ne või (õhtumaine) maailmakodanik?

Kas need identiteedid võiksid olla omavahel vastuolus? Toon näite. Eestlased on üle võtnud Euroopa veinikultuuri – mis on selles halba? Kas peaksime jääma mõdu ja puskari juurde? Iga rahvas areneb ja mida rohkem me areneme, seda rohkem teame teistest, seda rohkem tekib seoseid.

Kas laulupeorahvas on lisaks veinile võtnud omaks ka ooperikultuuri?

Ooperikultuur ei pruugi eestlasele võõras olla. Kuid kindlasti on tal raskem ooperimaailma siseneda kui näiteks itaallasel. Seal on ooperi tipud, ooperi tuum. Verdi on oluline osa itaallase omatundest. Ja keel toetab laulmist.

Meie kõrgkultuur juurdub saksa mõttesse. Äkki on meie jaoks tipp hoopis Wagner?

Muidugi on Wagner suurim ooperihelilooja, tema looming kõige grandioossem. Teisalt – inimesed kuulavad Lloyd Webberit ja jäätavad tema viise hõlpsalt meelde. Verdi on ehk ooperi Lloyd Webber, slängis väljendudes hitimees.

Ja Mozart?

Loomulikult! Minu jaoks, minu hääle jaoks on Mozart maiuspala. Kuid Mozartit laulda on väga raske. Naljavihuks räägitakse, et see, kes suudab hästi laulda Bachi ja Mozartit, suudab laulda kõike. Wagner nõuab hoopis teist lähene-mist, aga mõlemad on väga nõudli-kud.

Nüüd on vist ülearu küsida, kes on teie lemmikooperilooja?

Ma ei saagi öelda. (*Mõtleb tükk ae-ga.*) Ma ei armastagi heliloojaid, ma armastan oma rolle, sest lemmikoo-pereid on palju. Maailmas on nii palju ilusat muusikat, mille laulmi-ne pakub suurt naudingut.

Hüva. Mis on siis lemmikroll?

(*Taas paus.*) Praegu olen tõeliselt hädas. Kui valmistad rolli ette, lood tegelaskuju. Teda otsides elad läbi tema elu ja teatud määral saab see osaks sinust endast. Iga roll muutub nii kalliks, et kui ma praegu ühe valiksin, solvaksin teisi.

Kas jätate selle omaseks muutunud rolli teatrisse või võtate koju kaasa? Kas roll mõjutab käitumist, suunab elu?

Rolli loon ma lavale, mitte ellu. Muidu oleks väga raske... Ja pea-legi pakub päriselu mulle rohkem kui lavalauad.

Soorollid ja rollivahetus on nüüd väga moes. Oletame, et olete hoopis mees. Milline oleks sel juhul teie lemmikroll?

Esiteks tahan öelda, et ma ei tahaks olla mees ja ei suhtu hästi ka sellesse uude moodi. Kui ma oleksin sündinud mehena, siis võib-olla laulaksin tenori osi. Esiarmastajaid. See oleks minu puhul kõige loo-gilisem. Valiksin pigem itaalia rollid... Jah, Cavaradossi, Alfredo.

Hertsogit mitte?

(*Naerab.*) Jah, võib-olla Hertsogit mitte.

Kuidas on metso-meestega? Palju te neid olete laulnud?

Saksamaal õppides olen jupiti laulnud, kuid ainult stseene, mitte tervet ooperit. Olen olnud Octavian “Roosikavaleri” ja Komponist “Ariadnes Naxosel”.

Fidelio?

Ei... (*Naerab.*) Ei tea isegi, miks ei ole. Aariaid olen laulnud, Cherubini ja teisi. Ah jaa, Haydni “Apteekris” olen siiski ol-nud Volpino. See oli küll huvitav kogemus.

Kui naine on laval mees, nõuab see väga head füüsilist lava-kuju. Üldse soosib ooper head figuuri. Teil on see olemas. Kas anne Jumalast?

Ma ikka vaatan, mida sünn. Kui on pingeline periood, väheneb isu iseenesest. Lõpuks ei söö üldse, sunnin ennast. Tervislik toit, vitamiinid. Sööma peab, muidu ei jaksa etendust lõpuni laulda. Peaosa laulmiseks kulub kohutavalt palju energiat. Aga vormis

olla on tähtis. Ma mängin natu-ke sulgpalli, ujun ja käin jooksmas. Koolis olin hea sportlane, oma klassi parim, jooksin, hüppasin kaugust ja kõrgust.

Ivan Buninil on ilus novell lauljannast, kes sööb vaid väikese kanapoja ning joob klaasi veini. “Nii einetavad etenduse päeval kõik suured lauljannad,” ütleb autor. Kas ka teie teete nii?

Ei, veini küll enne etendust ei joo, veini mitte!

Kuidas rolli õpite, kas enne on hääl või karakter?

Alustan tekstist ja muusikast. Psühholoogia on muusikasse kirjutatud, muusika dikteerib väga palju. Kuid sõna pole vähem oluline.

Õeldakse küll, et bel canto ja üldse ooperi puhul on sõna kõrvaline.

Kuulaja võib endale seda arvamust lubada, mina kui interpreet nii mõelda ei saa. *Bel canto*’s võib üks rida tõesti korduda, vaataja kuuleb emotsiooni. Kammerlaulus on sõna kindlasti veel tähtsam kui ooperis, kõik need saksa *lied*’id näiteks – sõnad on sageli suurte poetide sulest, tekstil on imeline väärtus. Kuid ka eesti lauludes. Mul oli huvitav kogemus, kui õppisin Tambergi tsükli “Amores” armastusluule tekstidele. Laulsin eesti keeles. Nägime dirigendiga (Risto Joost – *Toim.*) palju vaeva, et iga sõna tähendus kannaks. Emakeeles lauldes tajud värve ju kõige paremini, selle täiuse nimel tasub vaeva näha. Praegu õpin Prokofjevi “Armastust kolme apelsini vastu”. Naljakas, aga eesti keeles pole üldse lihtne laulda nii, et kuulaja-vaataja aru saaks, itaalia keeles on *bel canto*’t hulga kergem laulda. Meile õpetatakse – hiljuti oli koolitus –, et itaalia keeles lauldes ei tohi erinevalt näiteks eesti

keelest teha nii palju katkestusi sõnade vahel, sõnad voolaku vabalt.

Nii et täiendkoolitus on hea asi?

Hea pedagoogi juures. Laulmine on väga intiimne ja isiklik tegevus. Iga õpetaja ei sobi igale lauljale. Tähtis on teineteisemõistmine, muidu ei tõuse õppimisest ja õpetamisest tulu.

Kes on teie hea (täiend)õpetaja?

Saksamaal, Karlsruhe, oli selleks professor Maria Venuti. Praegu hoolitseb minu eest lausa isalikult Jaakko Ryhänen. Helistame teineteisele tihti. Sel aastal laulsime temaga Tampere "Don Carlost", tema Philippi, mina Ebolit.

Kas armastate Ebolit?

Nii ja naa. Roll on muidugi fantastiline, nõuab tõsiselt hääleulatust. Esimene aaria vajab head ülemist registrit ja koloratuure, aga kogu ülejäänud roll dramaatilisemat käsitlust. See osa ongi sellepärast nii ihaldatud, et ta on mõjuv, annab palju võimalusi. Seda hästi lauldes puudutad vaatajat südame põhjani.

Delilat olete laulnud?

Hoiian tuleviku jaoks, praegu on ehk veidi vara.

"Lohengrini" Ortrudit?

Superroll! Ja see tuleb. Hakkan laulma Tampere "Lohengrini" alates märtsist 2010.

Miks on just see superroll?

Wagner on üleüldse... kõik tema rollid on suurejoonelised. Aga partiid on krõbedad. Ortrud on iseenesest dramaatiline sopran.

Nii et olete lisaks metsosopranile ka päris sopran?

Sõltub tessituurist, rollist. Mul veab, olen selline kõrge metso, nagu sobib näiteks Ortrudile. Mulle pakutakse pidevalt soprani rolle, mida võiksin ka vabalt laulda. Oleni teinud palju ka selliseid teoseid, mis hääleliselt sobivad, ma ei ole ennast kapseldanud *mezzo-soprano* nime ja repertuaariga. Mulle on antud just selline hääle ja ma laulan sellele sobivat repertuaari.

Mida tahaksite laulda?

Üsna ammu laulsin Carmenit. Vaat teda tahaksin küll uuesti teha. Oleks võrratu luua see kuju uuesti, nüüd, kui olen ise küps. Suudaksin teha teistmoodi, proovida hoopis erinevat lahendust. Mitme suure rolli puhul ongi nii, et arenen koos nendega. Kui tuleb uus võimalus, olen rohkem valmis.

Milline on ideaalne lavastaja, lavapartner?

Mulle meeldib töötada väga erineva stiiliga lavastajate ja näitlejatega. Ideaalne on see, kui üksteisemõistmine ja tajumine tuleb vabalt, pingutamata, kui loometöös saab koos liikuda, arutada, kui sellest sünnivad eredad ja ehedad tulemused. Eriti tore on see, kui lavastaja, avastades sinu tugevaid külgi, annab võimaluse

neid kasutada, mitte ei kärbi neid. Ma olen aru saanud, et lavastajat tuleb usaldada, sest tema näeb tervikpilti ja ükski hea lavastaja ei jäta sind laval hätta.

Lavapartnerite puhul on kõige olulisem koostöö ja koos mängimine, see, et üksteisega suheldakse, et koos välja töötatud asjad on tähtsad, neist peetakse kinni ning igal järgneval korral saab neid veel paremini ja tugevamini mängida. Et laval ollakse väljas ühe asja eest. Nii saad loota sellele, et partner annab endast parima. Üks minu jaoks oluline aspekt on ka see, et saaksin partneriga oma osalahendused läbi arutada, vajadusel ka vaielda, sest nii hakkame teineteist paremini mõistma ja jõuame parema lõpptulemuseni.

Ooperitähth – see on stereotüüp: ilus, juveelides, pärast etenust sõidab miljonäridest austajatega šampanjat jooma. Kui palju teie stereotüübile vastate?

Väga hästi! Ma naudin hea meele- ga elu. Söön ja joon peenetes restoranides. Armastan ilusaid asju, olen rõõmus seltskonnas. Ent arvan, et minu elu on tasakaalus. Üks pool ei välista teist. Olen sama õnnelik koduses vaikelus.

Nii et "Armastuse valem" Nina Gluckstein ei ole teist üldse kauge?

Mulle meeldis see roll õudsel. Nina Gluckstein olla oli suurepä- rane!

Mitu õhtukleiti teil on?

(*Mõtleb.*) Nelikümmend, umbes. (*Hakkab naerma.*) Kuid kingi on veel rohkem. Need kleidid on natuke nagu tööriided ka, esinemiseks. Muidugi on mul palju ka seltskondlike esindusüritusi, kus õhtukleit on kohustuslik. Mul on lausa mitu õmblejannat ja moekunstnikku. Kõige tihedam koostöö on Tiina Talumehega. Ostan ka valmiskleite, viimaselt USA-reisilt leidsin huvitavaid asju. Kuid üldiselt valmisriided mulle ei sobi, XS on raske suurus.

Kas oma teatrikostüümidega olete rahul?

Kostüüm tuleb välja kanda. See ei sõltu minust kui Helen Lokutast, vaid minu tegelaskujust. Kui kostüüm mulle ei meeldi, ei tähenda see, et minu emotsioon on õige – publik võib rõivast sootuks teisiti näha. Meelsasti ei kannan ma rohelist, "Così fan tutte" päästis punane parukas ja veidi lisavärvi õlal.

Teile sobiks vist veinipunane.

Eboli rollis oli mul kaks ilusat kleiti, must lilla salliga ja veinipunane sametkleit. Kui laulsin Riias uudse lahendusega "Pade- emandas" Polinat, kandsin neidudeõhtu stseenis punast miniseelikuga nahkkostüümi. Kohapeal selgus, et teatris nii väikest suurt ei olnud ja keegi teatri õmblejaist seda nii väikeseks kohendada ka ei saanud. Mulle tehti uus kostüüm, käisin selleks naha- kunstniku juures.

Milliseid ehteid armastate?

Aksessuaaridega on selline asi, et meie laval päris kive ei ole. Võetakse see, mis tule valgel rohkem pilku püüab. Selles mõttes

Mulle meeldib teha asju loomingu- liselt värske mõttega. Pole tähtis, kas lahendus on modernne või klassikaline. Ka klassika saab olla väga värske. Asjal peab olema mõte.

on Swarovski kristallid väga head. Lavaehte puhul on oluline di-sain ja stiili sobivus. Päriskivid on päris elus. See sörmus (*Näitab uhkelt.*) on abikaasa jõulukink. Kahte värvi kuld ja briljant. Minimalistlikult ilus. Liigitav. Selliseid kinke ei tehta niisama. Sa pead inimest väga hoidma ja armastama, et tema olemust tunda ja kallitsasi sellega siduda. Minu abikaasa hoiab ja hindab mind väga.

Milliseid lilli teile tuua?

Minu sünnipäev on kevadel, siis öitsevad sinililled ja need on minu sünnipäevalilled. Aga lavale tahaksin punaseid roose. Need on kuidagi tähendusrikkad, sümbolised. Ja kui sa oled andnud endast kõik ja rohkemgi, on just punased roosid tugev tunnustus. Kuid alati on meeldiv saada laval ka tähendusega lilli, mis seostuvad rolli või mingi eluhetkega.

Mida teete pärast etendust?

Kuidas kunagi. Tore on minna sõpradega välja süüa. Tore on kodus abikaasaga head filmi vaadata. Ja süüa ka.

Kuidas lõõgastute?

Rolliks valmistumine on nii töö kui ka, miks mitte, lõõgastus. Võtan partituuri ja lähen näiteks oma Nõmme aeda, kui ilm lubab. Mul on seal tore kiik, istun ja töötan rahus. See on oma maja suur edemus. Ma ei suudaks elada kortermajas, mis kostab läbi, kus pead elama teiste elu. Pika puhkuse ajal reisin. Lemmikmaad ei ole, tahaks näha võimalikult paljusid paiku. Sel suvel olin kaua Californias. Euroopa linnadest meeldib enim Veneetsia, head on ka Rooma, Pariis ja Viin.

Loovus pidi olema mitmetahuline – kes on andekas ühel alal, on seda mitmel. Kas teie näiteks joonistate?

Joonistamise annet küll ei ole. Vahel kirjutan veidi. Võib-olla oleks võinud rohkem sporti teha, tahtejõudu on kõvasti, aga kogu aeg läks muusikale ja muudele asjadele.

Noored neiud ihaldavad vist rohkem poplaulja karjääri. Kuidas teie just ooperi valisite?

Võib-olla oleksingi olnud poplaulja, kui oleksin sattunud Tallinna Otsa kooli. Tartu Elleri koolis oli ainult klassikalise laulu eriala, nii liikuski rada sinna poole ja üsna varsti haaras klassikaline laul mind jäagitult. Praegu on meil kiriku liinis küll ka bänd, kus lalame nii poppi kui ka klassikalist muusikat.

Paljud ooperilauljannad esinevad hea meelega ka ooperis.

Teie ooperirollidest pole ma kuulma juhtunud...

Mul pole ooperi vastu midagi, kuid ise olen seda laulnud väga vähe. Tõrget ei ole, võib-olla tulevikus avaneb võimalus sellega rohkem tegelda. Siiski on tore, et meil on olemas erinevaid žanreid, et muusikateater on mitmekülgne.

Nagu eesti mõdu, pole ka eesti ooper maailmas üldse tuntud. Huvitav, miks?

See on väga karm küsimus. Erkki-Sven Tüür ju on. Hiljuti saime valmis Mari Vihmandi "Armastuse valem" – eesti keel ooperilaval peaks ju eesti vaatajat rõõmustama. Kuid publik polnud rahul tekstikordustega, olevat igav kuulata mitu korda üht ja sama fraasi. Itaalia ooperis on tekstikordusi alati palju enam, aga emakeeles oli vist harjumatu seda kuulda. Või siis on see väikerahva kompleks, et eesti keeles ei kõla see nii peenelt. Tüür kirjutas

FOTO ARVO AUN

Abikaasaga.

“Wallenbergi” saksa keeles, Pärt kirjutab oma teosed samuti võõrkeeltes. Kui teoseid tellitakse üle maailma, siis on ju loogiline, et need on ka vastavate maade keeltes.

Mis on eesti tänase muusikateatri head ja vead?

Ikka head! Head on väga palju rohkem. Estonias on väga suur pluss uued andekad tegijad, aga ka see, et meil käib palju külalisi, nii soliste, dirigente kui ka lavastajaid. Et on koolitusi. Et elu ei ole seiskunud, et looming püsib värskes, et me püüdleme selle poole.

Kuidas suhtute ooperiuuendustesse? Kas meeldib rohkem klassikaline või uuenduslik lavastus?

Mulle meeldib teha asju loominguliselt värskes mõttega. Pole tähtis, kas lahendus on modernne või klassikaline. Ka klassika saab olla väga värskes. Asjal peab olema mõte. Kui meeleolu on laval lihtsalt meeleolu pärast ja läheb ooperi sisuga vastuollu, ei näe ma uuendusel mõtet.

Tooge mõni kole näide.

Tundub, et Saksamaal harrastatakse paljudes teatrites seda, et laval tuleb kõik asjad läbi teha. Minnakse kas või rõvedusteni. Kas seda on vaja? Võib tuua paralleeli kujutava kunstiga. Ka seal ei tea kunstnikud enam, mida teha, et mitte vanamoodsad olla. Vaatajat tahetakse iga hinna eest šokeerida, aga see on järjest raskem, kõike on juba tehtud. Mitte et ma oleksin väga raamides kinni, aga mingisugune mõte peaks säilima. Või ongi see eesmärk omaette – rõvetseda ja šokeerida?

Kuidas need asjad Eestis käivad? Tihti tundub, et meie, Euroopa kauge nurk, oleme ajast maas ja põeme lastehaigusi, mis olid mujal moes kakskümmend aastat tagasi.

Ma ei tea... “Cosi” lavastaja Walter Sutcliffe kasutab ju mujal maailmas samuti klassikalisi lahendusi, ta töötab meil oma harjunud stiilis. Meile tulevad ju tipptegijad, näiteks Dmitri Bertman Moskvast, kes praegu kannab väikeste muudatustega meie lavale

Pojaga.

üle “Kolme apelsini”. “Tuhkatriinu” lavastas Michel Dijkema. Keegi nendest tippudest ei hakka ju endale hinnaalandust tegema. Ehk oli esimesel ärkamisajal meie ja muu maailma vahel tõesti ajalis-kultuuriline nihe. Praegu on infoajastu ja see aitab sünkroonis püsida.

Üleilmastumise juurest on hea naasta maailmakodaniku teema juurde. Kui palju laulate väljaspool kodumaad?

Olen osalenud erinevate ooperiteatrite projektides, samuti olen andnud kontserte. Veebruaris sõidan Tamperele “Lohengrini” laulma. Aeg-ajalt peab väljas käima. On lootust, et võin seda edaspidi teha, aga kui hea, et on olemas oma koduteater!

Võtaks mängu filosoofia. Kas ooperil on tähtsust tänapäeva ühiskonnas?

Sellist osa tal muidugi ei ole nagu enne radio, teleri ja arvuti tulekut.

Aga milline siis?

Väga raske vastata. Ühiskond mõjutab ooperit ka. Näiteks selles, milline tükk repertuaari võtta. Pärast aprillimässu mängisime “Wallenbergi”. Teatril on ühiskondlik, kriitiline funktsioon. Ja muidugi võib ka öelda, et rasketel aegadel on ikka tabatud, et tsirkus ja nali aitavad inimeste mõttet eluraskustelt mujale viia. Nii et kindlasti ka meelelahutuslik osa, ja eks see olnud ka narri ülesanne, et läbi nalja kriitilised kohad välja tuua.

Pierre Bourdieu on ooperit nimetanud eliidi pärusmaaks. See on kõrgkultuur kõrgemale seltskonnale, staatuslik paik, kuhu minnakse nii kultuurielamust saama kui ka ennast näitama. Ja et heaoluühiskonnas läheneb keskklass kõrgklassile, võetakse üle ka kõrgklassi rituaalid, nende sisu vahest üldse tunnustamata.

Tunnustamata või mitte, ennast näitama tulles või lihtsalt rituaale täites saab inimene ikkagi osa sellest kunstist, mida ta näeb ja

kuuleb, ning ooperimuusika on ju imeilus, seda peaksidki kõik kuulama tulema. Loodan väga, et ooper ei jää eliidi või uuseliidi mängumaaks, et ooperile jääb oma funktsioon nagu igale kunstile. Loodan, et ooper käib elu ning ajaga kaasas, on osa maailmast, mitte isoleeritud kunstlik kapsel. Kogu oma tööga, oma kunstiga püüame ju edasi anda oma ellusuhtumist, seda, kuidas meie maailma näeme – ja meie, ooperitegijad, oleme sama tänapäevased kui meie publik. Sõnateater on muidugi elulähedasem, loob kergemini reaalsuse efekti ja saab seetõttu olla ühiskondlikum, miks mitte ka ühiskonnakriitilisem. Kuid arvan, et “Kolme apelsini” lugu kannab endas päris tugevat sõnumit meie aja vaatajale. Ühiskonna suhtes ei ole see kindlasti ainult vaatleval positsioonil. Sellesse tükki on lavastaja toonud palju meie aja probleeme, mis ahistavad ja teevad inimesed pimedaks, välja on toodud mitmed valupunktid ning eredad stereotüübid, keda võime kohata nii tänaval kui ka võimukoridorides.

Kas teater peaks olema eeskätt kunst või meelelahutus? Või hoopis kasvatus?

Andrus Vaarik on kunagi väga ilusti öelnud, et teater ei ole õhtukool. Inimene ei tule teatrisse selleks, et koolis käia. Samuti ei pea looma rolli või lavastust selleks, et teha pedagoogi tööd. Teater võib muidugi olla tõekejõuks, et edasi liikuda, areneda, aga see ei tohi olla eesmärk omaette. Ilu, meelelahutus ja haridus on teatris üks tervik. Tahame pakkuda palju rohkemat kui lihtsalt koolitundi.

Kas eesti ooperil on tulevikku?

Muidugi on. Tüür võidab kuulsust, meil olid Lepo Sumera ja Eduard Tubin, on Eino Tamberg, Mari Vihmand, Tõnu Kõrvits ja paljud teised, miks ei või neile järglasi tulla? Headelt heliloojatelt tuleks tellida uusi oopereid, sahtlisse ei hakka ju keegi kirjutama.

Mida teie isiklikult teete, et ooper oleks elujõuline ka 21. sajandi kontekstis?

Ma arvan, et ma püüan olla praeguses hetkes. Mõista maailma enda ümber, teiseneda, õppida. Anda vastavalt rollile ja tükile edasi elu, kus me praegu oleme ja kuhu maailmas liigume. Samuti hoian oma meeled värsked, tegutsedes ka väljaspool ooperit. Viimase sajandi vältel on maailm tõepoolest palju muutunud. Muutused kiirenevad, ajastu teiseb meie silme all. Ooper on vana kunst. See, et ta on püsinud elus ning jäänud ellu ka uues ja muutuvajas, tõestab, et meie kunstil on all tugevad juured. Nendele annab kasvatada. Saame edasi anda nii vana kui ka uut, võtta kõik, mis hea, vanast ja näidata neile, kes on uued. Tõlkida klassikat tänapäeva keelde. Lahenduste otsimine on huvitav.

Mida ütleksite oma õpilastele, kui nad tuleksid?

Ütleksin tere tulemast, aga täiskoormusega õpetajaametit praegu pidada ei jaksa. Tõsi, asendasin veidi aega Jaakko Ryhäneni ja tajun, et mulle meeldib väga õpetada, “pedagoogi geen” on mul olemas. Vajalik side, kontakt, mis õpilasega tekkima peab, tuleb mulle kergelt. Tuleb leida hea sünergia, võime mõista seda, mida õpilane teeb ja mida ta vajab, suuta talle selgitada, mida lava temalt ootab. Kuid see kõik võtab palju energiat. Nii et ma veel ootan, annan ainult eratunde. Kui kunagi suurema koormusega alustan, usun, et teen oma õpetajatööd suure pühendumusega.

Nüüd palun teid esitada Helen Lokutale see küsimus, mida mina ei küsinud.

(*Mõtleb kaua ja pingsalt.*) Võib-olla oleks küsimus selline: kui ma ei oleks valinud seda eriala, siis kas mõni teine kutse oleks mind sama palju paelunud, haaranud, oleks pakkunud sellist rahuldust.

Mis oleks vastus?

Et mulle meeldib olla ooperilaulja. Just sellepärast, et see on nii mitmekülgne töö. Selles on teater – mulle meeldib väga näidelda. On muusika – armastan muusikat. On laul – minu puhul täpselt kümnesse. Ja ka seda eriala õpetada meeldiks mulle. Ükskõik milline muu eriala oleks vajanud minust vaid üht osa. Praegu on mul ooper, on kammermuusika kontserdid, on bänd, ma võin laulda. See ongi see, mida üle kõige armastan. Saan oma tööst sellise naudingu, et tunnen – vaev, mida näen, on seda väärt. Vastasel juhul oleksin juba ammu eriala vahetanud.

Häält, vaprust ja jõudu!

Aitäh.

FOTOD ERAKOGUST

NELE-EVA STEINFELD

pianist

Paavo Järvi lahkub Cincinnati sümfooniaorkestri peadirigendi ametist

Dirigent Paavo Järvi andis teada, et lahkub Cincinnati sümfooniaorkestri peadirigendi ametist hooaja 2010–2011 lõpul. Järvi teatas, et juhatab orkestrit kuni 2011. aasta maini, kui lõpeb tema kümnes hooaeg. Paavo Järvi leping Cincinnati orkestriga lõpeb järgmisel aastal ning ta ei katse seda pikendada. “Minu lahkumise taga pole mingit traumaatilist kogemust. Olen alati usaldanud oma intuitsiooni,” ütles Järvi. Dirigent lisas, et orkester on saavutanud väga hea mänguvormi ning kümme aastat ühe orkestri dirigendina on piisavalt pikk aeg, et edasi minna.

Cincinnati sümfooniaorkestri presidendid Trey Devey sõnul on Paavo Järvi maailma tippklassi kuuluv dirigent ja tähelepanuväärne muusik. Tema hinnangul tõusis Cincinnati sümfooniaorkester Järvi juhtimise all esmaklassilise tasemeni. Orkestri kontsertmeister Timothy Lees sõnas, et Järvi otsus oli orkestrantidele suur šokk, vaatamata sellele, et tema suur töökoormus ning kohustused mitmete teiste orkestrite juures polnud kellelegi uudiseks. Lees avaldas heameelt Järviga veedetud aja üle, väites, et Paavo Järvi tuli Cincinnati orkestri juurde aastal 2001 kui üks kuumimaid noori dirigente ning lahkub nüüd peadirigendi ametist, olles jõudnud maailma nõutuimate tippsidurite sekka. Orkestri esitrompeti Robert Sullivani meelest on Paavo Järvi lahkumine tervele orkestrile suur kaotus. Tema sõnul on Järvi ideaalid ja töö kvaliteet äärmiselt kõrged ning tal jätkub entusiasmi ja energiat, et luua igast kontserdist eriline muusikasündmus. Sullivan mängis varasematel aegadel Clevelandi sümfooniaorkestri ja New Yorgi Filharmoonikute ridades ning tuli Cincinnati orkestrisse aasta tagasi ja seda nimelt Paavo Järvi muusikaliste ideede ja isiksuse pärast.

Hooajast 2010/11 saab Paavo Järvist Prantsusmaa maineka Orchestra de Paris' peadirigent. Järvi võtab ameti üle saksa dirigendilt Christoph Eschenbachilt. Tema leping näeb ühel hooajal ette neliteist töönädalat ning kakskümmend kaheksa kontserti Pariisis ja turneedel. 1967. aastal loodud orkestri seitsmenda peadirigendina liisandub Paavo Järvi nimi väärrikasse diri-

Preemiatega pärjatud läti lauludiivat Elina Garanča kuulab tänavu ka Eestis.

gentide nimistusse, kuhu kuuluvad Charles Munch, Herbert von Karajan, sir Georg Solti, Daniel Barenboim, Semyon Bychkov ja Christoph Eschenbach. Hetkel on Paavo Järvi samuti maineka Bremeni Deutsche Kammerphilharmonie kunstiline juht ja Frankfurti Raadio sümfooniaorkestri peadirigent.

Läti metsosopran Elina Garanča pälvis tunnustust

Tunnustatud läti metsosopran Elina Garanča pälvis MIDEMi Classical Awards'i tänavuse eripreemia, aasta parima laulja tiitli. Žürii valis välja neli muusikut, kelle seas olid lisaks Garančale itaalia sopran Mirella Freni, kanada pianist Angela Hewitt, saksa bariton Christian Gerhaher, samuti pälvis MIDEMi eripreemia prantsuse plaadifirma Naïve. Garanča

ja Gerhaher said mõlemad parima laulja tiitli, Angela Hewitt oli aasta parim instrumentalist ning sopran Mirella Freni pälvis elutööpreemia.

MIDEMi Classical Awards'i puhul on tegemist klassikalisele muusikale mõeldud preemiafondiga ning sel aastal anti preemiaid välja juba kuuendat korda. Nimeetatud auhind pole aga sugugi ainus, mis lauljannale viimasel ajal osaks saanud. Nimelt pälvis Garanča samuti 2009. aasta ECHO-Klassik preemia aasta laulja kategoorias ning tänavuste saavutuste hulka kuulub veel Musical America Award 2010. aasta parima vokalisti kategoorias.

Elina Garanča on oodatud solist nii Viini Riigiooperis, Metropolitan Operas kui ka Inglismaal Covent Gardenis. Tegemist on 1976. aastal sündinud läti päritolu muusikuga, kelle rahvusvaheline karjäär al-

gas pärast Soomes toimunud Mirjam Helini nimelise rahvusvahelise konkursi võitmist. Sellele järgnes debüütplaad koos töös soome firmaga Ondine ning esinemised Savonlinna ooperifestivalil. Peagi märkas noort ja andekat lauljannat mainekas plaadifirma Deutsche Grammophon, kes sõlmis temaga 2005. aastal lepingu. Praegu-seks on Elina Garanča kujunenud selle plaadikompanii metsosopran number üks.

Garanča sai hariduse Läti Muusikaakadeemias ning siirdus pärast lõpetamist tööle Saksamaale Meiningeni ooperiteatrisse, sealt edasi Frankforti ning aastast 2003 olid talle avatud peaaegu kõik maailma suurimate ooperiteatrite ukсед. Eesti publikulgi avaneb sel aastal võimalus Elina Garanča esinemist nautida. 4. aprillil toimub Nokia kontserdimajas kontsert, kus lauljanna esineb koos Läti Rahvusliku sümfooniaorkestriga.

Seiji Ozawa lahkub kontserdielust kuueks kuuks

Tunnustatud jaapani dirigent Seiji Ozawa lahkus jaanuarist alates pooleks aastaks avalikust kontserdielust. Põhjuseks on hiljuti diagnoositud söögitoru vähk ning poole aasta jooksul kavatakse 74-aastane maestro leida parimad võimalused enda ravimiseks, et jätkata tulevikus taas dirigendi ametis. Ozawa sõnul tunneb ta end hetkel hästi, sest avastatud haigus on õnneks algstaadiumis ning arstid loodavad head paranemist.

Seiji Ozawa esimene suurem avalik esinemine dirigendina toimus 1962. aastal, mil ta juhatas San Francisco sümfooniaorkestrit, olles samal ajal ise New Yorgi Filharmoonikute abidirigent. Aastatel 1965–1970 tegutses ta Toronto sümfooniaorkestri muusikadirektorina ning aastatel 1969–1976 oli San Francisco sümfooniaorkestri peadirigent. 1973. aastal sai alguse senini pikim koostöö Ozawa karjääri jooksul, nimelt oli ta kakskümmend üheksa aastat Bostoni sümfooniaorkestri peadirigent.

Seiji Ozawa on traditsioonilise sümfoonia muusika repertuaari kõrval pühendunud samuti 20. sajandi muusikale, isearanis György Ligeti, Toru Takemitsu ja Olivier Messiaeni loomingule. Oma fotograafilise mälu abil on ta suuteline peast esitada näiteks Mahleri sümfooniaid ja teisi ulatuslikke teoseid.

Seiji Ozawa on pärilnud mitmeid au-

hindu, nende hulgas kaks Emmyt (1976, 1994), Hans von Bülowi preemia (1992), Suntory muusikaauhinna (2002) jpt. Praegu töötab Seiji Ozawa Viini Riigiooperi muusikadirektorina, tema leping lõpeb sel aastal. Äsja avastatud haiguse tõttu on Seiji Ozawa sunnitud juuni lõpuni ära jätma 30 kontserti.

2010 on Chopini aasta. Kaks kuulsat pianisti tulevastelt galakontsertidelt, Ivo Pogorelich ja Piotr Anderszewski.

FOTOD INTERNETIST

Fryderyk Chopin 200

Esimesel märtsil möödub 200 aastat poola helilooja ja pianisti Fryderyk Chopini sünnist. Selle sündmuse tähistamiseks on Varssavi Fryderyk Chopini Instituut käivitanud projekti "Chopin 2010", mille raames antakse kontserte Chopini muusikast, korraldatakse konkursse ja festivale ning toimub ka kolmas rahvusvaheline kongress, mille keskpunktis on Fryderyk Chopin ja tema looming. Täpsemalt keskendutakse Chopini teoste interpretatsioonile ja ideedele, mis Chopini teoste loomisel inspireerisid, samuti on kõne all Chopini mõjud teistele heliloojatele ning kunstivaldkondadele. Ostrogski lossis avatakse ka uus Fryderyk Chopini muuseum.

Fryderyk Chopini piduaasta raames korraldab Chopini Instituut samuti täiesti pretseedenditu sündmuse, milleks on ühel ja samal ajal kolmes Euroopa pealinnas toimuv kontsert, kus kantakse ette spetsiaalselt selle kontserdi jaoks tellitud teos, mis kõlab kõigis kolmes linnas üheaegselt. Kolme kontserdi ühine kõlatulemus saadetakse maailma laiali satelliitide abil.

Chopini tähtpäevaga seoses toimub Poolas arvukalt kontserte. 22.–28. veebruarini on Varssavi filharmoonia kontserdisaalis kaheksa Chopini sünnipäevakontserti, kus astuvad üles maailmakuulsad muusikud, nende hulgas Murray Perahia, Ivo Pogorelich, Piotr Anderszewski, Garrick Ohlsson, Daniel Barenboim, Jevgeni Kissin ning eelmise rahvusvahelise Fryderyk Chopini nimelise konkursi võitja Rafał Blechacz.

Chopini sünniaastapäeval 1. märtsil toimub terve päev kestev galakontsert. Kell 11 hommikul esitab Garrick Ohlsson Chopini sünnipäevaga Zelazowa Wolas ajaloolisel klaveril Chopini teoseid. Kell 17 esineb Royal Castle'is soolokavaga pianist Leif Ove Andsnes ning kell 20 toimub Stanisław Moniuszko saalis lõppkontsert, kus Varssavi filharmooniaorkestri ees astuvad üles Varssavi rahvusvahelise Chopini konkursi võitnud pianistid Martha Argerich (1965), Dang Thai Son (1980) ja Yundi Li (2000). XVI rahvusvaheline Fryderyk Chopini nimeline pianistide konkurs leiab tänava aset 3. – 23. oktoobrini.

Esimesest kuni kolmekümne esimese augustini peetakse Chopini sünniaasta puhul Varssavis ka VI rahvusvahelist muusikafestivali "Chopin ja tema Euroopa", kus toimub 48 kontserti. Esinejate hulgas on Nelson Freire, Thomas Zehetmair, Antonio Meneses, Valeri Gergiev, Maria João Pires, Philippe Herreweghe, Mihhail Pletnjov, Nikolai Luganski, Joshua Bell, Steven Isserlis, Mark Padmore jt. Kontserte Chopini muusikast toimub ka mitmes teises Euroopa linnas, millega Chopin oma elu ajal seotud oli – Prahast, Viinist, Berliinis, Pariisis ja Londonis. Chopini 200. sünniaastapäev leiab suuremat kajastamist ka Euroopast väljaspool, nimelt New Yorgis, Tokyos ja Shanghais. Shanghais toimuv maailmanäitusel EXPO 2010 on Chopini 200. sünniaastapäev üks olulistest kultuuri-sündmustest. Täpsem info Chopini aasta tähistamisest aadressil www.nifc.pl.

Mõtletaja kõrv

Pärast Daniel Barenboimi “Music Awakens Time’i” lugemist

MAILIS PÕLD
vabakutseline

Inimene mõtleb, on öelnud Baruch Spinoza. Ja Barenboim, kellele Spinoza “Eetika” on olnud vademeeikumiks läbi elu, lisab, et “inimene mõtleb” ei tähenda muud kui intellekti, emotsiooni ja intuitsiooni keskustelu. Hallidest aegadest alates on inimest saatnud aimus, et helil on väge mõjutada mõistust ja tahet. Muusika mõjuvõim inimese üle on ikka olnud kirjandusteoste aines. Ja ehkki muusika sisust saab rääkida üksnes heli kaudu, heli objektiivse füüsikalise tegelikuse kaudu, kiputakse muusikast kõneldes kirjeldama subjektiivseid reaktsioone, meeleolusid, aistinguid. Barenboimi sõnutsi on just Spinoza “Eetika” võimaldanud tal maailma tajuda paigana, mida on võimalik tüürida.

Kõnealusel raamatus tüürib ta oma mõtteid muusika ja elu vastavuste lainel. Aga ta räägib ka Iisraeli ja Palestiina konfliktist, ideoloogiatest, holokaustist, Wagnerist – ja sellest, et muusika pole moraalne ega ebamoraalne. Ta räägib sõnast ja helist. Et heli on üürike ja vaikusest lahutamatu, et muusikas on midagi väljakutsuvat, et vaikusel on külgetõmbejõud. Ta vaatleb fuugavormi eepilisust ja sonaadivormi draamaatilisust, ja leiab, et nii mõnigi kord oleks variatsioonivormi asemel kohasem transformatsioon. Ta peatub tonaalsel ja atonaalsel muusikal ja inimese vastuolulisel vaimulaadil, mis püüdleb küll kammitsatest vabaks, kuid samas igatseb hierarhilist korrapärasust. Ta räägib strateegiast ja taktikast, heliteose anatoomiast ja partituuri isiklikust füüsilisest teostamisest. Ta räägib kõrvast ja kuulamisest, heliloojatest, sõpradest ja iseendast. Tal pole valmis vastuseid. Ta otsib küsimuste kaudu.

Barenboim peab oma ainsaks klaveriõpetajaks isa ning kinnitab, et on üles kasvanud Bachi klahvpillirepertuaari najal, vundamendiks “Hästitempereeritud klaveri” prelüüdid-fuugad. Isa nõuannete mõistuspärase tuumani olevat ta aga jõudnud märksa hiljem. Olulisimaks peab ta soovitud juhinduda Bachis mitte kahe eraldi käe põhimõttest, vaid kas kätepaarist kui üksusest või siis kümnest iseseisvast sõrmest. Põhimõte, mida oma õpetajatöös oli rakedanud juba Liszt. “Hästitempereeritud klaveri” tagamaid, tähtsust ja tulevikkuvaatavust analüüsid kasutab Barenboim võrdpilti: HTK kui vana testament, kus möödajärgu kogemus ühineb mõtisklustega oleviku moraalist, eetikast, inimloomusele igiomasest – õppetunnina tuleviku tarvis. Vähe on Barenboimi arvates Euroopa kul-

tuuripildis autoreid, kes muusikaloolise kogemuse sulandamise pinnalt on osanud juhatada, kust ja kuidas otsida edasisi arenguteid. Üks selline on Bach. Teine on Wagner.

Bachi HTKga seoses meenutab Barenboim ka juhtumit ajast, mil ta õppis Pariisis Nadia Boulanger’ juures harmooniat ja kontrapunkti. Ta oli toona kaheteistkümnenaastane. Esimeses tunnis olevat Boulanger lapanud HTK I osa eest taha ja tagant ette, löönud lõpuks lahti e-moll prelüüdi ning nõudnud transponeerimist a-molli. Iga vale noodi korral tonksanud Barenboimile joonlauaga näppude pihta. Nagu tollal, nii ei tee Barenboim ka praegu Boulanger’ nüpeldamiskalduvusest numbrit; Bach jäänudki paremini meelde.

Barenboim usub muusikute võimesse ennetada oma tegevusega ühiskondlikke protsesse. Oma raamatu on ta pühendanud West-Eastern Divan Orchestra muusikuile, kollektiivile, mille ta humanitaarabi korras asutas palestiinlasest kirjamehe Edward Saidiga kahasse 1999. aastal Weimaris – linnas, kust on võrsunud Saksa ajaloo halvim ja parim. Orkestri nimi on tähendusriikas laen Goethe luulekogult “West-östlicher Diwan”, mille inspireerijaks on Pärsia poeet Hafiz. Eurooplane Goethe, kes esimeste seas teritas pilku muu maailma suunas, kes kuuekümnendelt süvenes arabia keele õpingutesse...

Pole põhjust kahelda, et kümneaastase poisina Argentinast Iisraeli ümber asunud Barenboim on pädev, st et tal on tuline õigus analüüsida Iisraeli-Palestiina konflikti, Iisraeli ametliku poliitika möödalaskmisi, kultuurrahvaste kaardilt kustutatud palestiinlaste olukorda põgenikelaagris jm.

Muusikast võib õppida, kuidas teadvustada pöördumatuid sündmusi, kuidas edasi minna. Rääkimata sellest, et inimese jaoks küllap keerukaim õppetükk, kuidas elada ühtaegu vabana ja alluda korrale, ootab lahendamist igas muusikalises fraasis.

Daniel Barenboim – pianist, dirigent,
muusik, mõtleja...

Barenboim ütleb otse välja, et Iisraelil tuleb Palestiina-küsimust lahendades – kui ta üldse soovib seda lahendada – leppida esmalt sellega, et vaidlusalune territoorium polnud enne Iisraeli riigi loomist sugugi tühermaa ja kultuurita kõrbekolgas, nagu propagandatrikina kuulutatakse. Barenboimi-Saidi eesmärk oli orkestri näol luua Iisraelist, Palestiinast, Süüriast, Jordaaniast, Liibanonist ja Egiptusest pärit noortele normaalne kasvukeskkond, nähtavate ja nähtamatute müürideta foorum, mis ühtaegu võimaldab eneseväljendust ja nõuab kuulamisoskust. Muusikas on see lihtne käitumisjoon kõige alus, muusikas kui ühiskondlike suhete mudelis peitub hulganisti tarkust, mida ellu rakendada. Kohatule sõnale “sallivus”, millega sallija annaks otsekui mõista, et on teistest etem ja üle, pole muusikas kohta. Muusikas mitte ei sallita, vaid aktsepteeritakse – austatakse erisugusust. Muusikas esindavad sellist käitumisjoont kontrapunkt ja polüfoonia.

Erisugususe vabaduse ja isikupära aktsepteerimine on muusika olulisim õppetund. Kus intellekt ja emotsioon astuvad dialoogi, kus kuulajana ollakse valmis ka teist, ka teise valu ära kuulama, löövad nõtkuma dogmad ja välja ilmub kontrapunkteeriv hääl. Või näiteks *legato* – võte, mis takistab ühe heli minakesksust teiste arvelt; ennast teadvustades on heli ühtlasi teadlik oma piiridest – eneseteadvus ja enesekontroll. Üksikisik ja kollektiiv – üks ei välista teist, üheskoos aga võimendavad nad eksistentsi. Või ajaloosündmuste paratamatus. Ka muusikas on sündmusi, mis pöördumatult muudavad teose kulgu: meloodia-harmonia-rütmi kolmainule tuginevas tonaalses muusikas toimub see horisontaalile kohaldatud ootamatu vertikaalsurve teel; pärast seda pole enam miski endine. Muusikast võib õppida, kuidas teadvustada pöördumatuid sündmusi, kuidas edasi minna. Rääkimata sellest, et inimese jaoks küllap keerukaim õppetükk, kuidas elada ühtaegu vabana ja alluda korrale, ootab lahendamist igas muusikalises fraasis.

Hoolimata sellest, et dialoogi ja kuulamisoskuse võtmelisust riikide, valitsusorganite, inimühiskonna latusama toimimise nimel näiliselt justkui ei vaidlustatagi, jäädakse selle kohaldamisega hätta. Sageli on asi kuulamisoskuses. Barenboimil on südampeal kuulmismeel – kõrv. Vaid arene-

Esimese abikaasa, legendaarse tsellisti Jacqueline du Préga.

Nägemine vajab välist abi, valgust – kuulmine saab ilma hakkama. Helil on kehale otsene mõju, heli mõjutab keha, tungib ihusse sõna otseses mõttes. Kaitserefleksidel ei ole kõrva üle kontrolli. Sellegipoolest jäetakse kõrva arendamine unarusse, eelistähelepanu on silmal. Ent kõrv mõjutab mälu, mõtlemisvõimet, mõnu- ja naudingutunnet. Mida vähem kõrva kasutada, seda tõnksimaks ta muutub.

nud kõrv suudab mõista. Mõtteleja kõrv tabab tarkust. Kõrva ülilmuse kinnituseks olgu või seegi, et kui silma saab sulgeda, siis kõrva mitte (sekkumine välja arvatud). Nägemine vajab välist abi, valgust – kuulmine saab ilma hakkama. Helil on kehale otsene mõju, heli mõjutab keha, tungib ihusse sõna otseses mõttes. Kaitserefleksidel ei ole kõrva üle kontrolli. Sellegipoolest jäetakse kõrva arendamine unarusse, eelistähelepanu on silmal. Ent kõrv mõjutab mälu, mõtlemisvõimet, mõnu- ja naudingutunnet. Mida vähem kõrva kasutada, seda tõnksimaks ta muutub. Ja tänapäeval ei salata maha üksnes kõrv, vaid ka signaalid, mida kõrv läkitab ajule. Muusika kuulamine nõuab vaikust, keskendumist ja mõtteerksust, liftides ja selvekohvikutes kõlav musa on muusikalise eetika seisukohalt solvav, see nüristab kuulmist, soodustab tuima passiivset tarbimist. Klassikalise muusika keskendumine kuulamist jääb üha vähemaks. Selle kasutamine reklaamitöötuses süvendab aga masinlikke väärkujutlusi. Kui silma riivava pornograafia levitamist peetakse kõlblusnormi rikkumiseks, siis kõrva haavavat kuuldelist nilbust ei panda mikski.

Miks muutis Wagner suurekoosseisulise orkestri nähtamatuks? Mitte seepärast, et olnuks oht lauljaid üle mängida, vaid et lahutada nägemine kuulmisest. Wagner vajas topeltvastuvõtlikku kõrva. Wagneri draamades lülitatakse kõrv ja silm sündmustiku eri aegadel, sisendusjõud on suunatud kuulmismeelele. Kõrv peab draama olemuse kinni püüdma otsekohe, avamängu eesmesest helist alates, silmal tuleb oodata eesriide kerkimist. Süstemaatilise mõtlemisega Wagner soovis kuulajat jäägitult siduda draama helilise sündmuskäigu külge. Sestap on Barenboimi meelest viga, kui lavastajad lasevad Wagneri ettekirjutusi eirates eesriidel varem kerkida ning leiutavad lavalist koreograafiat puhtalt silmailuks ja kõrva kahjuks.

Mozart on see, kes paneb Barenboimi mõttepulsi hoopis isemoodi tuksuma. Arutlevast toonist hoolimata on öeldu elektriseerivalt lakooniline. Barenboimi jaoks on Mozarti heliruumi tõeliselt demokraatliku elukorralduse mudel, kus elementide suhtestikus valitseb täielik ülesehituslik sobimus. Mozartist ei tohiks eales millegagi liialdada, midagi ei tohiks alla kriipsutada, samas kui Beethovenis tohib – elenenut ja

Barenboimi jaoks on Mozarti heliruum tõeliselt demokraatliku elukorralduse mudel, kus elementide suhtestikus valitseb täielik ülesehituslik sobimus.

järgnevat mõistagi silmas pidades. Barenboimi arvates ei esine Mozarti klaverisonaatides hetkekski olukorda, kus parem käsi kujundaks meloodiat, vasak aga piirduks vaid saate tuamisega; Mozartil on alati kaasvestleja, kommentaar, "sina". Miks osutub Mozart nii keeruliseks? Eks ikka seepärast, et meil jääb kultuurist vajaka. Mitte teatmelisest, vaid tollest teisest. Samas lisab ta just nagu lohutuseks, et Mozarti muusikat on alati halvasti mõistetud. Olgu tõenduseks või Mozarti viimase, B-duur Klaverikontserdi saatust: pärast 1791 Viinis toimunud esmaettekannet järgnes vaikelu, mis kestis aastani 1929. Enne Richard Straussi tundis Mozarti vastu tõsist huvi vaid Liszt. Barenboimi meelest tähendab see seda, et kes ajastu üldise vooluga kaasa ei lähe, näeb rohkemat. Helikeelsusemeelsuse ja rahvusliku üle mõtiskledes leiab ta, et kui sakslastele kipub võõras olema itaaliapärase Mozart, siis itaallased võõristavad jälle saksapäraselt. Samas jääb Mozart mõlemal juhul iseendaks. Barenboim näeb Mozartist esimest paneurooplast, hilisematest tulijatest väärrib sama nimetust Liszt. Kaks ainukest eurooplast – Mozart ja Liszt.

Aga mille alusel üldse otsustada helilooja tähtsuse üle? Kriteeriume on mitmeid. Ühest küljest võiks aluseks olla teose väärtuslikkus ehk ilu, teisalt peaks arvestama helilooja panust muusikaloo arengusse. Võtkem või Mendelssohn. Tema teosteta oleks me tunduvalt vaesemad, muusikalugu aga enam-vähem see, mis ta on. Samas kui Mendelssohnile meisterlikkuses alla jäänud Liszt mõjutas muusikaloo arengut märkimisväärselt.

Pierre Boulezi paljutahulise vägevuse üle arutledes võtab Barenboim tulipunkti nüüdismuusika asendi tänapäeva kultuuripildis. Uue mõistmine jääb ettekannete vähesuse taha. Ainult sinna on koer maetud.

Barenboim dirigendi rollis Viini Filharmoonikute ees.

FOTOD INTERNETIST

Regulaarsuseta pole lootustki, et laiem publik seda mõistma hakkaks. Rõhulisena tõuseb esile Boulez kui Prantsusmaa ametliku kultuuripoliitika oponent, Boulez kui Uus-Viini koolkonna tutvustaja, Prantsuse 20. sajandi algupoole autorite lahtimõtestaja. Boulezi tähtsust Debussy ja Raveli teoste puhastamisel on võimatu üle hinnata. Debussy orkestrilooming, mida pikka aega käsitati pelga häguna, vormus värvilaigust artikuleeritud kujul välja tänu Boulezi raudsele struktuuritajule. Korduvalt toonitab Barenboim Boulezi võimet ka rängim partituur viimse noodi ja noodiolluseni läbipaistvaks kuulata. Läbipaistvus esituskunsti ja eluhoiaku alusmõistena on Barenboimi raamatus sageli päevakorral. Mäng toimugu orkestris, mitte orkestrist väljas. Elupõlisest sõbrast pajatades töödeb Barenboim, et tänu Boulezile puutus ta esmakordselt kokku Uus-Viini koolkonnaga ning kõrvaldas ühe tõsisema lünga oma hariduses.

Varjamatu imetlusega pajatab Barenboim Wilhelm Furtwänglerist, tollest eba-

kindlast, väga haavatavast ja mõistatuslikust mehest, kes Berliini Filharmoonikute peadirigendina kuulus paberite järgi Kolmanda Reichi ladvikusse, muusikuna aga jäi üksiklaseks ja kõrvalseisjaks – ilmavõõraks. Muusikuna olnud Furtwängler muga-nemise vastu võitleja, lihtsustatud käsitlusviiside, teooriate ja ideoloogiate taunija, ent ühtlasi väga sakslaslik sakslane, kellele ta muusikaline kodumaa oli elutähtis. Hommikupoolikuti proovis olevat juhatanud filosoof, õhtuti kontserdisaalis aga poeet. Läbi ja lõhki tuttava teose kordusettekanne tähendanud Furtwänglerile ikka nullist alustamist – siit ka ta tõlgenduste elusus, ette- ning järeleaimamatus. Furtwängleri kontserdikavade põhjal selguvat, et alates 1922. aastast ehk ajast, mil Furtwängler asus Berliini Filharmoonikute etteotsa, töötades ühtlasi juba Leipzigit ja Viinis, veetis too jälgendamatu dirigent enamuse öid rongi kupeevagunis. Mälestusloo ridadest ja ridade vahelt loen ma välja, et Furtwängleril on Barenboimi elus olnud asendamatu roll.

“Laulja peab olema tark,” ütleb Monica Groop – laulja, kelle lemmiktöö laulmise kõrval on koristamine.

HEILI VAUS-TAMM
muusikakriitik

Teie kontserdi kava ja rolliloetelu (“Wesendoncki laulud” ja ooper “L’amour de loin”) räägivad poeesia hindamisest. Kui tähtis on õieti teile, milliseid sõnu laulate?

Minu jaoks on see põhiline! Sest alati on enne poeesia ja siis muusika. Väga harva luuakse sõnad juba olemasolevale muusikale. Just sellised sõnad on inspireerinud heliloojat looma sellist meloodiat, selliseid kooskõlasid. Järelikult lähtun ka mina oma interpretatsioonis neist. Ja oma tege-laskujudest leian alati midagi sellist, mis on mulle mõistetav. Mõne asja kohta pean ikka mõtlema, et mina nii ei teeks või ei ütleks.

Kas mõni tegelane on ka olnud nii ebameeldiv, et olete rolli tagasi lükanud? Või mõni lavastaja?

Rolli pärast ei ole, aga ühe projekti jätsin küll lavastaja pärast katki. Lihtsalt isiksus polnud veenev – tundus, et ta ei saa hakkama. Läksin proovist ära ja palusin üht oma kolleegi enda asemele, kes tegigi asja lõpuni.

Kui palju samastute rolliga? Kas on sellist osa, mis kas või lühiajaliselt on muutnud teie harjumusi, mõtteviisi... või näiteks kõnnakut?

Mélisande [Debussy ooperist “Pelléas ja Mélisande” – toim.] tõesti muutis mind, või õieti töö selle rolliga Los Angelese

etenduse jaoks lavastaja Peter Sellarsiga. Tal on nii eriline meetod näitlejatega töötamiseks, ta paneb sind leidma enda seest seda, mida sa ei teagi, et sinus on.

Olete Peter Sellarsiga koostööd teinud ka Soome viimase aja olulisemas ooperis, Kaija Saariaho “L’amour de loin’is”. Ta ei tee just lauljate elu kergeks. Dawn Upshaw laulis oma viimase aaria selili külmas vees lamades. Publikule pakub ta nii põnevaid lavalisi lahendusi kui ka tugevat psühholoogiat. Kuidas tema meetodid näitlejale tunduvad?

Ta on üks minu lemmiklavastajaid. Aga temaga pole kerge, ta ei pane mitte mängima, vaid tõeliselt seda läbi elama, mis laval toimub. Ja huvitav on ka see, et ta ei lase näitlejal, kui oma koht lauldud, ära minna. Sellars jätab meid lavale ja paneb tummalt kaasa mängima, oma kohaloleku ja energeetikaga osalema.

Teie hülgerolliks peetakse Sextust Mozarti “Tituse halastuses”. Miks just see?

Kõigepealt on seda nii hea laulda. Ideaalne partii metsosopranile, vaimustav muusika. Ja väga loomulik tegelaskuju. Ainuke psühholoogiliselt täiuslik karakter selles ooperis. Titus on liiga hea, et olla tõene, teised liiga alatud. Aga Sextus on nende kahe vahel ja seetõttu rikkalike võimalustega.

“Ma ei armasta kellegi kultust. Minu ideaal on meeskonnatöö.”

Kas suhtlete aktiivselt kunstnikuga oma kostüümi asjus või vaidlete lavastajaga? Kunstnikuga ei õnnestu suhelda, sest tänapäeva ooperitööstus on nii ajastatud mehhanism, et kui algavad lauljatega proovid, on kostüümid juba valmis. Aga tahaksin küll suhelda. Mõnikord peab tagantjärele lausa kaklema. Näiteks kui kostüümid on sellised, et nendega pole võimalik ettenähtud viisil liikuda. Saariaho viimases ooperis “Adriana Mater” pidin ronima paljajalu teravast kallakust üles ja kleidi slepp jäi kogu aeg jalgu. Kui oleksin seal slepi peal libisenud, võinuksin otse orkestritruki maanduda. Seda on mujalgi olnud. Mõnikord tullakse vastu ja saab hakata õmblejaga kostüümi muutma. Mõnikord peab sama kostüümiga hakkama saama.

Kui palju teete rolliga eeltööd? Šaljapin lasi teha sadu sumadane oma Deemoni osa jaoks, reisis ooperi toimumise maale, luges faabulat puudutavaid ajalooraamatuid. Kas tänapäeval on see legendiks jäänud?

Vist kahjuks on, sest rollid valmivad oluli-

Detsembris ERSOga Olari Eltsi dirigeerimisel Estonia kontserdisaalis esinenud maailmanimega metsosopran Monica Groop.
PRESSIFOTO

selt kiiremini. Aga eks see sõltu laulja süvenemisastmest. Mina loen küll alati rolli kohta, eriti kui sellel on kirjanduslik alus nagu Goethe "Werther". Peab lihtsalt teadma kogu romaani. Vaatan partituuri algusest lõpuni läbi, mitte ainult oma tegelaskuju osa. Rolli kujundamise jaoks on ju ka see oluline, mis pärast mind juhtub.

Mida hindate "Wesendoncki laulude" poeesias? Kas teate maailma ajaloost veel selliseid paare, kus poeet ja helilooja on armastajapaar? George Sand ja Chopin...?

See oli väga komplitseeritud olukord – sõnade autor kaupmeheproua Mathilde Wesendonck ja helilooja Richard Wagner. Ja selle suhte kogu keerukus on nendes

sõnades sees – Mathilde abikaasa oli ju Wagneri metseen... Ega me ei tea, kas see oli platooniline armastus või seksuaalne armastus, aga sellel ei olegi praegu tähtsust. Igatahes on need Wagnerist inspireeritud värvid ja Mathilde värssidest inspireeritud muusika erakordselt rikkad ja sügavad. Ja need laulud said aluseks Wagneri ühele olulisemale ooperile "Tristan ja Isolde" – samuti lugu keelatud armastusest.

On teil sealt mingeid lemmikridu? Kirjutas ju ikkagi kaupmeheproua, kelle muust loomingust maailm midagi ei tea ega pea.

On. Kas või avalaulust: "Lapsepõlves kuulsin juttu:/ Inglise taevaõndsusesse/ viivad

südame, mis piinleb/ vaikselt varjab pisarad./ Palve ainuüksi anub/ maisest murest vabastust./ Ingel alla hõljub vaikselt/ minu hinge tõstab taeva." Või lõpulaulust "Unelmad": "Mis imelised unelmad need,/ mis igal tunnil/ õndsalt südant läbivad,/ säravad ja hinge vaovad/ unustades, suudeldes/ nagu kevadpäike õisi."

Aga Saariaho ooperi "L'amour de loin" ("Kauge armastus") poeesia? Mulle on meelde jäänud koht, kus poeet ütleb oma kaugele armastatule, et ma tahan tulla ja lugeda sulle oma luuletusi, et näha sind punastamas.

No see on täiesti eriline. See on tänapäevane muinasjutt keskajast. Ja helilooja Kaija Saariahol on poeet Amin Maaloufi-

“Interpretatsiooni võti peitub tegelaskuju tundmises.”

ga väga tihe isiklik kontakt. Nad on umbes nagu Mozart ja da Ponte. Ma olen nii õnnelik, et mind sellesse tihedalt ja edukalt töötavasse meeskonda kutsuti – helilooja, poeet, kunstnik George Tsybin, dirigent Esa-Pekka Salonen, lauljad Dawn Upshaw ja Gerald Finley. See oli väga hea kogemus.

Ooperi ajaloost teame lauljaajastuid ja siis dirigendiajastuid. Mis teie arvate, kas nüüd on tulemas lavastajaaeg? Kas tuleviku ooperis on võtmekujuks lavastaja?

Ma ei armasta kellegi kultust. Minu ideaal on selline meeskonnatöö nagu ooperi “L’amour de loin” puhul.

“Laulja pole ainult hääl.”

Millega toidate end vaimselt?

Väga palju vajan viibimist looduses. Mul on Soome läänepiiri ääres oma “mökki”, mis on minu jaoks väga oluline koht. Aga ainult suviti. Loen. Kui on psühholoogiliselt keerulisem töö, loen mingeid krimkaid, aga kui lähedam, siis tunnustatud romaaniklassikat. Mulle meeldib end vormis hoida, nii et võimlen palju. Teen hommikul pärast ärkamist kohe hiina harjutusi. Aga see pole mitte mingi mantraga seotud, lihtsalt füüsilised harjutused.

Teie fotodest tundub, et olete alati leedi. Või on teil ka oma sassis juuste ja mõnusa T-särgiga laisklemise aegu?

Oh, ei ole mina alati leedi. Olen tihti oma treeninguriietes... ja armastan väga koristamist. Kui ma poleks hakanud lauljaks, oleksin valinud koristaja elukutse. See on väga positiivne töö – kohe on tulemus näha. Laulmise juures ikka mõtled, et kas läks hästi, kas meeldis. Iial ei tea. [Ja seda ütleb laulja, kes on saanud üliküüvaid hinnanguid Los Angelese ooperimaja etendustelt, kes on salvestanud üle 60 heliplaadi firmadele Sony, Chandos, Decca, BIS].

Pianist Gustav Djupsjöbacka ja Monica Groop Rootsi Kultuurifondi 100. aastapäeval Brüsselis 8. oktoobril 2008.

Kaija Saariaho ooperi “L’amour de loin” esiettekanne Ameerika Ühendriikides Santa Fe ooperis: Gerald Finley (Jaufré), Dawn Upshaw (Clémence) ja Monica Groop (Pilgrim).

FOTOD INTERNETIST

Töötate õppejõuna Sibelius Akadeemias. Mida toonitaksite noortele?

Peab õppima palju keeli, tundma põhjalikult nende hääldust. Keelte õppimine on nagu raha pank hoiustamine. Ja teadma, millest lauldakse. Kui õpime Schuberti laule, küsin oma õpilastelt, et kes on

Mignon. Nad ei tea. Ei tule selle pealegi, et lugeda Goethe romaani. Ei tule selle pealegi, et just selles peitub interpretatsiooni võti, et tunda oma tegelaskuju. Laulja peab olema tark ja tal peab olema sisemine pagas. Laulja pole ainult hääl.

Kraftwerk – puuduv lüli inimese ja masina vahel

MARGUS HAAV
kultuuriajakirjanik

Kraftwerk on midagi hoopis enam kui pelgalt mingite muusikastiilide alusepanija, ta on vundament, ideoloogia, novaator, legend... Samas on ta lihtsalt Kraftwerk, üks ja ainus. Kolme dekaadi eest elektroonilise nonsensina kõlanud muusika on tänaseks imibunud eri kultuuriruumidesse, ületanud poliitilisi piire ning tunginud läbi generatsioonidevahelistest barjääridest. Neljaliikmelise Kraftwerki ümber hõljub pilvena metataseid, muist nende endi tahtmist mööda sündinud, muist mitte. Kraftwerk pole süüdi, et neid on pahatihti ületõlgendatud, püütud muusikaanalüütikute erendavate mikroskoopide ja semiootikute mõttelaboratooriumide steriilsetel lahkamislaudadel jõhkralt algosakesteks lahutada.

Kraftwerki muusika annab edasi maetoria lõputut kulgemist. Jalgrattad, kiirteed, ekspressrongid... See tehnokraatlik muusika on perfektne ja viimistletud, samas inimlikult siiras ja vahetu.

Kuidas kõik algas

Kraftwerki kodulinn on Saksamaa lääneosas Düsseli jõe suudmes asuv tööstuslinn Düsseldorf. Läbi aegade enim elektroonilise popmuusika arengut mõjutanud Kraftwerk sai alguse 1968. aastal, mil Düsseldorfis konservatooriumis kohtusid klassikalise muusika õpingutel Ralf Hütter ja Florian Schneider-Esleben. Noormeeste maailmavaated klappisid ning nii seatigi juba paari aasta pärast sisse eksperimentaalne helistudio Kling Klang, mis tegutseb Kraftwerki staabina tänini. See, mis on ta aadress või mis seal õieti paikneb, on siiani saladuskatte all. Studio telefoni ja

Tehnokraatlikult perfektne Kraftwerk.

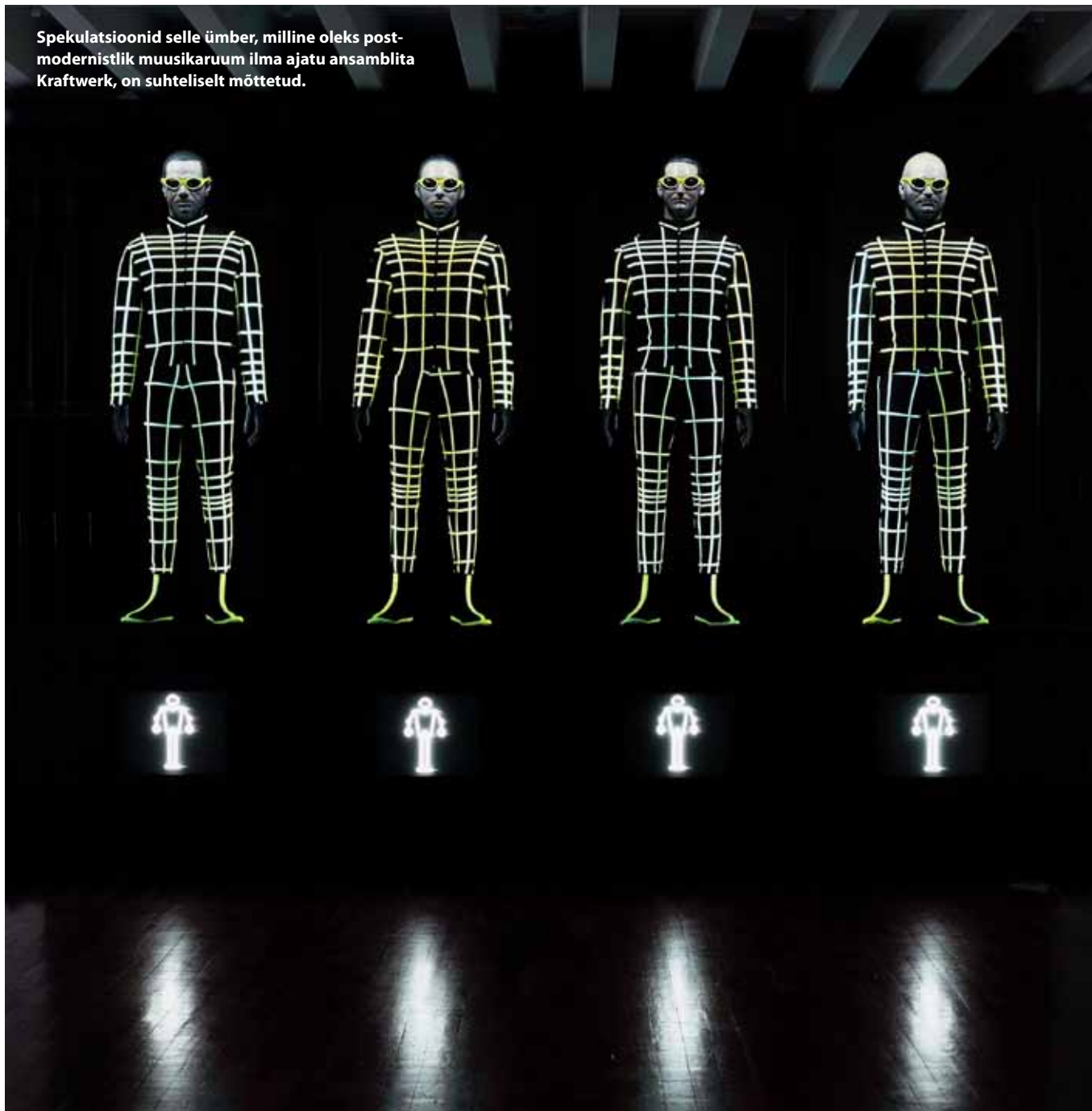
postiaadressi teavad vähesed.

Kuigi Kraftwerk astub üldjuhul üles kvartetina, on Hütter ja Schneider selle kandvaks tandemiks ning ülejäänud kaader on suhteliselt voolav. Esialgu tegutsesid nad nime all Organisation, andes paralleelselt esinemistega ülikooliklubides ja kunstigaleeriides selle nime all välja ka esimese albumi, mis oli omamoodi modifikatsioon tolal palju kõneainet pakkunud *kraut*-rockist. Tulemus polnud päris see, millega me nende *techno*-popi pioneeride puhul harjunud oleme, kuigi ühiseid jooni võib kahtlemata leida. Neist olulisim on kompromissitu oma rea ajamine ning delikaatne, kuid jõu-

line distantseerumine peavoolu muusikast. Üks Kraftwerki fenomene on see, et nad on alati eemal, pigem jälgija kui sekkuja staatuses, ometi on see kombinatsioon lumiv. Peagi vahetati nimi Kraftwerki vastu ning ilmus kolm albumit, kuhu hakkas pisisitasa lisanduma ansamblile iseloomulikke detaile. Kuid ikkagi jäid nad tähelepandamatuks nišikollektiiviks. Varased kauamängivad ei sisaldu ka Kraftwerki kokku pandud ja digitaliseeritud, äsja ilmunud lükslikus boksis "Catalogue", mis sisaldab kaheksat uue, digitaalse koe saanud albumit.

Kõik muutus aastal 1974, kui koos luu-

Spekulatsioonid selle ümber, milline oleks post-modernistlik muusikaruum ilma ajatu ansamblita Kraftwerk, on suhteliselt mõttetus.

letaja ja kunstniku Emil Schultiga valmis sümfooniline, üle paarikümne minuti kestev minimalistlik avangardpopi süntesaatoripala “Autobahn”. Sellest sai rahvusvahelise läbimurde teinud albumi nimilugu ning seal oli kõik, mida me täna Kraftwerki kaubamärkideks peame, alates androidsest nelikust ja lõpetades täiusliku *sound*’iga.

Plaadi põhikontseptsioon oli liikumine, kulgumine mööda kvaliteetseid kiirteid täis mootori ja asfaldi helisid. Edasi liikumine on areng. Nii täiustus ka Kraftwerk iga järgneva albumiga. Kõige filigraansem ja märgilisem neist on ilmselt 1980. aastal ilmunud, vaid veidi rohkem kui pool tundi kestev “The Man-Machine”, mis kinnistas

Kraftwerki kui *electro*-ikooni staatuse. Just seal tuli erilise selgusega esile masina ja inimese sümbioos ning see oli ka esimene album, mille promotuuril toodi lavale Kraftwerki-näolised robotid. “The Man-Machine” oli oma esmapilgul ehk veidi kerget masti romantilis-küünilise *electro*-popi kullafondi kuuluvate paladega “Neon

Kõige hullem väärtõlgendus, mida saab Kraftwerki loomingut käsitledes teha, on heita neile ette staatilisust. Seda, et nende muusika tammub ühel kohal ja ei jõua kuhugi.

Light” ja “Model” nii novaatorlik ja ajast ees, et album jõudis müügitablete tippu alles kolm aastat hiljem. See on album, mida toob eeskujuks ükskõik milline viimase veerandsaja *techno*-artist. Kraftwerk kajab vastu nii erinevate põlvkondade glamuursest sündipopist, Detroiti masinlikust *techno*’st kui ka tänapäevasest sügavast *dubstep*’ist.

Liikumise kontseptsioon

Kõige hullem väärtõlgendus, mida saab Kraftwerki loomingut käsitledes teha, on heita neile ette staatilisust. Seda, et nende muusika tammub ühel kohal ja ei jõua kuhugi. Selliste absurdsete käsitlustega on aga välja tuldud, nii uskumatu, kui see ka ei tundu. Just liikumine on Kraftwerki puhul kõige alus. Ralf Hütter rõhutab oma intervjuudes regulaarselt, et füüsilised pingutused on seotud hingelise vabadusega. Nii nagu nende muusika sümboliseerib metafoorselt lõputut kulgemist iseeneses, nii on nad ka praktikas oma printsipidele truud. Kraftwerk koosneb tõelistest velohulludest, kes armastavad teha paarisaja kilomeetri pikkusi jalgrattatrette. 1983. aastal sattus Hütter raskesse avariisse, mis lõppes nii tõsise koljutraumaga, et bändi loomeplaanidel oli mõneks ajaks kriips peal. Õnneks vaid paariks aastaks. See pisiasi meest ei peatanud ning legendi kohaselt oligi ta pärast koomast väljumist esimese asjana pärinud oma truu jalgratta käekäigu kohta. Mehed on ka täna igal võimalusel jalgratta sadulas. See on dünaamiline vabadus, pehme kulgemine ajas ja selle ümber. Pole eriline üllatus, et ansambli seni viimane studioalbum kannab nime “Tour de France Soundtrack”.

Kraftwerk laval

Kraftwerki kuvand on lakooniline, ent

mitmekihiline ja mõneti mõnusalt vastuoluline. Kraftwerki ka Tallinna põiganud maailmaturneel “Minimum-Maximum” oli iga keharaku ning elektroonilise baidiga liikumist propageeriv bänd praktiliselt lavale tardunud. Neli kaame näoga, hästiistuvates mustades rätsepaülikondades härrasmeest lihtsalt seisid oma salapärase helisüsteemide taga. Kas nad lahendasid ristsõnu, surfasid internetis või kontrollisid tööpoolest oma paberõhukeste mappraalide klaviatuuri klõbistades kogu mahlakat ja massiivset helivoogu, vahepeal isegi improviseerides – pagan teab. Ühest küljest ei toimunud laval mitte kui midagi. Sirge seljaga meeste kivistelt nägudelt ei peegeldunud vähimaidki emotsioone, juhuslik põlvenõks mõjus pikselöögina. Lavakujundus oli suhteliselt minimalistlik, mahtudes ilmselt vabalt ühte suuremat sorti bussi. Polnud sädemeid pilduvat pürotehnikat, polnud lasereid ega traditsioonilises mõttes lava-*show*’d. Teisalt oli kogu saal kenasti ümber juhtme keeratud ning inimesed võnkusid ja vibreerisid näiliselt androgüünses rütmitulvas nagu programmeeritult. See polnud orgastiline massipühhoos, vaid rohkem mentaalne kui füüsiline meloodiatega kaasavoolamine. Kontserdisaalis mõjus see minimalistlikult ja programmeeritult, kuid ometi dünaamiliselt ja kummaliselt spontaanselt. Lõppkokkuvõttes oli efekt suurem, kui seda oleks loonud elektrijänestena ringi sibavad bändimehed ja sada glamuurse, trimmis lihastega taustatantsijat. Kraftwerk on tänagi mööda maailma kontserte andmas. Nüüd jagavad nad publikule 3D-prille, et mitmemõõtmelist *show*’d saaks paremini nautida. Siin-seal poetatud intervjuudes on lubatud ka uut stuudiomaterjali.

Harmoonia ja kooskõla

Kraftwerk on oma läbikomponeeritud minimalismi juures äärmiselt säästlik bänd. Nii tuuril kui ka stuudios pole eriti palju inimesi, räägitakse vaid neljast-viiest lähimast abilisest. Mehed, kes võiksid kahtlemata lubada endale eksklusiivse Mercedesega mööda *autobahn*’i tuiskamist, eelistavad seda teha taastuenergia põhinevatel jalgratastel. Nad näikse tõsimeeli uskuvat, et harmoonia inimese, masina ja looduse vahel on saavutatav ka ökoloogilist jalajälge suuremaks venitamata.

Kraftwerk püüab ilma pseudorohelise hüsteeria ja ökoradikalismiga tõestada, et selline kooslus on mõeldav. Nende muusika on samuti minimalistlik, kuid kirev helimosaiik, mis üles ehitatud variatsioonidele ja kordustele.

Teisalt on nad oma väärtusest ülimalt teadlikud. Hannoveris korraldatud maailmanäituse EXPO 2000 tunnusmeloodia kirjutamise eest kasseeris Kraftwerk linnalt üle kolme miljoni krooni ning andis vastu paarisekundise helikatke, kus vokooder edastab lakoonilise sõnumi: “EXPO 2000.” See teeb sekundi hinnaks 750 000 krooni. Hull värk! Tõsi, sellest sündisid hiljem täismahus singel ja kaheksa remiksiga EP.

Masin pole loodud inimest ja keskkonda hävitama, vaid avitama ja täiustama. Tehisintellekt on mõeldav, kuid mitte maaniakaalse maailmavallutajana. Humaansus ongi võlusõna, mis iseloomustab kogu Kraftwerki äärmiselt tehnikasest, arve ja aritmeetilisi sümboleid täispikitud muusikat. Kes ikka täpselt teab, teevad seda inimesed või robotlikud inimesed.

FOTOD INTERNETIST

Mehed, kes võiksid lubada endale eksklusiivse Mercedesega mööda *autobahn*’i tuiskamist, eelistavad seda teha taastuenergia põhinevatel jalgratastel. Nad näikse tõsimeeli uskuvat, et harmoonia inimese, masina ja looduse vahel on saavutatav ka ökoloogilist jalajälge suuremaks venitamata.

Viiuliga mees Tartust Evald Turgan 100

ALO PÕLDMÄE

helilooja

Tartu oli 1920. – 1930. aastatel kogu Eesti muusikakeskuseks. Seda tänu Heino Elleriile ja tema koolitatud heliloojate nn Tartu koolkonnale, kuhu kuulusid Eduard Tubin, Eduard Oja, Alfred Karindi, Olav Roots, Karl Leichter. Need mehed panid endast rääkima terve Eesti.

Tartu koolkonna pilt oleks hoopis tuhmim, kui poleks nendega ustavalt koostööd teinud väljapaistvat viiulikunstnikku Evald Turganit, väsimatut eesti uue muusika propageerijat.

Seda väsimatut eesti muusika eestvõitlejat tuntakse kahjuks hoopis vähem. Põhjuks ehk see, et Turgani aktiivse tegevuse kriipsutas läbi Nõukogude režiimi põhjendamatult represseerimine, mis viis Turgani kolmeteistkümneks aastaks Siberi kaugeimasse sopp. Sealne raske elu hävitas ta tervise ja kui Turgan kodumaale lubati, oli tal kopsutuberkuloos nii kaugele arenenud, et jäi elada vaid kolm aastat.

29. detsembril 1909. aastal Tallinnas sündinud Evald Turgan sai muusikaarmastuse isalt, kes mängis mitmeid pille, ka viiulit. Viiulimänguga alustaski ta Tallinnas gümnaasiumis õppides. Siit pärineb ka tihe sõprus Gustav Ernesaksaga, kellele Evald oli tädipoeg. Koos esineti kooli džässbändis Vivo, koos tegutseti poiste sõprusühenduses Seitsme klubi.

Edasised viiuliõpingud Tallinna konservatooriumis viisid Johannes Paulseni klassi. Paulsen oli erakordse eruditsiooniga inimene, kelle aktiivne ja edasipürgiv eluhoiak mõjutas Turganit väga. Esimene vastutusrikas esinemine Estonia kontserdisaalis oli Evald Turganil 14-aastaselt. Kavade muutused kiiresti raskemaks ja lõpuaktusel 1931. aastal kõlas nõudlik teos, Tšaikovski Viiulikontsert. Lisaks hiilgavale arvustusele pärjati Evald Turgan ka publiku lemmiku tiitliga.

Tartu muusikaelu keskne tegelane

1931. aastal kutsus Miina Härma, tolle aja Tartu muusikaelu juhtfigure, Turgani Tartusse. Soovitajaks oli viiulisolist Herbert Laan. Töökohaks sai Vanemuise orkester, kus Turgan oli suurema osa ajast

kontsertmeister. Osa aega võttis ka viiuliõppejõu amet Tartu Kõrgemas Muusikakoolis. Tartusse tulek langes soodsale ajale: Tartu Helikunsti Selts oli jõudnud välja kujundada hea kontserdielu korralduse. Juba sama aasta sügisel toimus Turgani esimene suurem esinemine, kavas Francki Viiulisonaat (klaveril Olav Roots) ning Tšaikovski Trio koos Olav Rootsi ja M. Slatkiniga. Siit algas tihe koostöö mitmekülgse muusiku Olav Rootsiaga. Turgani ja Rootsi olemuses ning väljenduslaadis oli midagi oluliselt sarnast, seda kinnitab ka Karl Leichter arvamuse Beethoveni "Kevadsonaadi" esituse kohta: "Mängijad olid lähedased teineteisele nii stiilitundes kui ka tehnilises-sisulises tõlgitsuses üldse." (Postimees 2. II 1932).

1932. aasta sügiseks valmis koos Olav Rootsiaga esimene soolokava, mille keskne teos oli Brahmsi Viiulikontsert, lisaks veel populaarsed viiulipalad, Wieniawski "Scherzo-Tarantella", Dvořáki-Kreisleri "Slaavi tants" jt. Turgani kontserttegevus aktiveerus ja peagi avaldus tema suur algatusvõime. Ta vaimustus prantsuse muusikast ja aitas 1933. aastal korraldada mitu selle maa helitööde õhtut nii esinejana

(Debussy viiulisonaat) kui ka abistajana. Esines ka tema poolt ellu kutsutud keelpillikvartett. Järjest sagesid ka "kaasvõitlejate" Heino Elleri ja Vanemuise dirigendist helilooja Eduard Tubina loomingut esitused.

Olav Rootsi kaasabil avanesid võimalused esinemiseks sümfooniaorkestriga. Kahe sõbra koostöö saavutuseks oli 1934. aasta sügisel Estonia kontserdisaalis ette kantud Tšaikovski Viiulikontsert, millest ilmus kogu neli artiklit. Riho Päts ja Eduard Visnapuu jagasid Turganile täit tunnustust tehnilise ja muusikalise viimistluse eest, Theodor Lemba arvustus sisaldas märkust Turgani viiuliheli vähesest kandvusest. Muide, viiuli valik oligi Turgani nõrk koht. See piirdus ungari meistri Friersi ja Tartu meistri Sarve pillidega. Viiuldaja unistus, hea itaalia viiul, unistuseks jäigi. Kuigi mitte päris... Saatuse irooniana sai Turgan enda käsutusse itaalia väärtpilli, olles asumisel Magadanis. See oli Gaspard D. Pruggardi pill aastast 1510! Turgan olevat seda pilli nimetanud "lausa suurestükiks" ja polevat tahtnud käest panna tervelt kahe päeva jooksul.

Sõidud Pariisi

Vaimustus prantsuse muusika vastu viis Evald Turgani ka Pariisi. Sõidud toimusid koos klaveripartner Olav Rootsiaga, esimene neist 1933. aastal. Esineti Pariisi Eesti Seltsi õhtul ja Pariisi Muusikute Ühingu. Eriline menu oli Tubina viiulipaladel (mida helikunsti sihkapital ei pidanud vajalikuks omandada).

1935. aasta reis kujunes pedagoogiliseks. Kuulati professorite Alfred Cortot' ja Jules Boucherit' tunde Pariisi konservatooriumis ja École Normale de Musique'is,

saadi neilt konsultatsioone. Pariisi eestlaste abiga pääsesid eesti muusikud prantsuse tunnustatud heliloojate Florent Schmitti ja Albert Rousseli ringi. Igal pool kasutati võimalust esitada eesti muusikat – Heino Elleri klaveriprelüüde, Eduard Tubina viiulipalu, Riho Pätsi lastemuusikat.

1936. aasta reisi rahastamisel oli oluline professor Boucherit' kiri Kultuurkapitalile. Seal seisis: “Turgan töötas minu juhatuse all, tehes suuri edusamme, kuid kuna ta pole veel lõpetanud oma õpinguid viiuli alal, siis oleks talle mõõdapääsmatult tarvilik tagasi tulla.” 1936. aasta käigu ajal esines Turgan ka Pariisi raadios eesti muusika kavaga.

1937. aasta reisi toetas Tartu Heli kunsti Selts. Miina Härma toetuskirjast: “Rohkearvulistes esinemistes on Turgan ilmutanud tõsist suhtumist oma ülesannetesse nii kava valikul kui ka selle esitamisel, avaldades hääd vormi- ja stiilitunnet ning pidevat kunstilist tõusu.”

Viimase, 1938. aasta Pariisi reisiga (ikka koos Olav Rootsiga) kaasnes suur kontsertturnee. Esineti Riias, Kaunases, Varssavis ja Budapestis. Kavas domineerisid eesti autorid Tubin, Eller, Oja ja Eugen Kapp.

Pariisi reiseid hoog peegeldus selgelt Turgani soolorepertuaaris, sisaldades näiteks Bach'i soolopartiiat, Beethoveni “Kreutzeri sonaati”, Sibeliuse ja Mozarti kontserte, Elleri sonaati, Eduard Oja “Aeliita süiti”, Händeli, Brahmsi, Griegi jt sonaate, kaasaegsete autorite, nagu Bartóki, de Falla, Dohnányi teoseid.

1942. aasta tõi tipp-sündmuse – Eduard Tubin usaldas oma Viiulikontserdi esiettekande Evald Turganile. Tartu esitust juhatas autor, Tallinnas Olav Roots. Karl Leichter ajalehe Eesti Sõna arvustusest:

Tartu koolkonna pilt oleks hoopis tuhmim, kui poleks nendega ustavalt koostööd teinud väljapaistvat viiulikunstnikku Evald Turganit, väsimatut eesti uue muusika propageerijat.

Viuldaja Evald Turgan, Heino Elleri ja Eduard Tubina mõttekaaslane.

“Üksikasju selgesti esile toova esitusega kujudas Turgan teosest terviklikult mõjuva mulje, mulje uuest väärtuslikust saavutusest viiulikontsertide literatuuris.” 1944. aasta sügisest sai Turganist Tallinna konservatooriumi viiuliõppejõud. Seda vaid mõneks kuuks, sest sama aasta detsembris ta vangistati ja saadeti Eestist välja.

Magadanis

Turganiga juhtunu tõestab, kuidas Nõukogude võim võis loomejõus inimese saatuse pea peale pöörata. Ta vangistati pealekaebamise tõttu ja saadeti määramatuks ajaks Nõukogude Liidu Kaug-Itta, Ohhoo-ta mere ääres asuvasse Magadani. Tundus, et viiulisolisti karjäärile on tulnud lõpp. Ometi avaldus siingi Turgani ülilm tahted. Asumisele tuli järele saadeti, milles oli kolleeg Villem Õunapuu saadetud viiul! Nüüd oli üks eesmärk olemas – viia end taas vormi ja lülituda võimaluse piires kontserttegevusse.

Turgan õppis pähe kõik Bachi soolosoonaadid ja partiitad, harjutas Mendelssohni, Tšaikovski, Glazunovi ja Hatšaturjani viiulikontserte. Noote ostis kohapealt noodipoest või tellis Leningradi ja Moskva noodikauplustest. Ta kasutas ära iga esinemisvõimalust. Esinemisi tuli rohkem alates 1949. aastast, kui Turgan sai Magadani oblasti Muusikalise Draamateatri orkestrandiks. See tähendas ka võimalust osaleda teatri kontserdibrigaadis. Pikkadel ringreisidel sai mängida nii vene kui ka lääne autorite tippteoseid. Kavas olid Tšaikovski viiulikontsert ja Humoresk, Mussorgski “Hopakk”, Rimski-Korsakovi “Fantaasia” ooperist “Kuldkikas”, Sarasate “Carmen-fantaasia”, Paganini “Campanella”, Kablevski “Improvisatsioon” ja paljud teised teosed.

Peagi avanes Turganil ka võimalus juhatada teatri orkestrit ja 1953. aasta lõpul saigi temast ametlikult dirigent. Tema juhatusel mängiti menukalt operette “Silva”, “Montmartre'i kannike”, “Pulmad Malinovkas” ja ka muusikat sõnalavastustele.

Viimased aastad kodumaal

Kodumaale pääses Turgan alles 1957. aasta suvel. Liiga järsk kliimamuutus mõjus ta niigi haigetele kopsudele hävitavalt ja ees seisis mitu operatsiooni. Pikka aega oli ta Taagepera sanatooriumis. Sealgi ei loobunud ta viiulimängust, esines saatuse-

Klaveripartner Olav Rootsiga.

FOTOD ETMMI KOGUST

kaaslastele, huvitus muusikaelust Eestis ja mujal. Sõprade külaskäigud Taageperasse aitasid eemale peletada masendusmõtteid. Kohe kui Turgan oli tagasi Eestis, võttis temaga ühendust Rootsis elav Eduard Tubin. Tubina julgustavad mõtted ja haigust leevendavad arstirohud aitasid meeleolu ülal hoida. Huvi pakkusid ka Tubina ülevaated muusikaelust Lääne-Euroopas ja USAs. Mõned katkendid Tubina kirjadest.

Stockholmis, 17. novembril 1957
Kallis sõber! Kõigepealt: ära muretse, rohud Sulle on teel. Kuigi tuleb operatsioon, mis muidugi kerge pole, on tänapäeva arstikunst nii kõrge, et seda võib täiesti usaldada. Ja nagu Sa ise kirjutad, et elust peab kinni hoidma – eks see ole ju põhiline tung, mis võidab kõik takistused, olgu nii suured ja rasked kui tahes.

15. juunil 1958
Ameerikas ei osata mängida klassikuid, nende kultuur ja arusaamine on arenenud üsna teist teed ja nad ei saa aru ideaalidest, mis olid Euroopa kultuuri tõukejõuks. Võib-olla tuleb see kunagi, kes teab. Igatahes on Euroopa orkestrid ja nende juhid nagu Karajan, Ansermet, Kubelik jt. kaugelt üle selle, mida Ameerika suudab pakkuda, kui maha arvata värvid ja efektid. [---]Mind rõõmustab, et mu vanadel tuttaval lähed hästi, et Herbst (Herbert Laan) on ilusasti mängima hakanud, et meeskoor (mõeldud on RAMi) hästi laulab (olen raadiost kuulnud vahel, koor on tõesti esmaklassiline!) ja

et Sinagi oled jälle pilli kätte võtmas! Loodan, et paraned sellest viimasest löikusest üsna varsti ja saad oma näppe jälle pillile seada. [---] Selleks Sulle jõudu, tervist ja kõike hääd! Sinu Edi.

15. juunil 1959
Saatsin Sulle kunagi teele Su soovitud raamatukese (kuulsa viiuldaja Jozsef Szigeti raamat “With strings attached”), loodan, et see Su igavust suudab eemale peletada. [---]

Küll oli hää meel lugeda, et paraned, pikkamisi, kuid järjekindlalt! See tõbi on ju niisugune, et paranemine võtab aega, pealegi kui on nülitud ja lõigatud, saetud ja lapitud. Keha on selline imelik aparaat, et paranemine ei lähe nii kiiresti nagu inimene ise tahaks, kui aga kord võtab vedu, siis läheb võrdlemisi ruttu.

8. oktoobril 1959
Sinu viimasest kirjast loen, et oled veetnud suve päris maaelu keskel. See on hää, sest maaelu on kõige tervislikum ja kosutavam. Ükski asi ei mõju inimesele nii tervendavalt kui otsene kontakt loodusega. [---]

Ära ole nii mures ja kannatamatu oma tervise pärast. Paranemine on pikaldane ja igav oodata, kuid mingit muud võimalust ju pole. Võta asja rahulikult ja katsu sellele vähem mõelda.

Haigus tegi siiski oma töö ja 21. juulil 1961 peatus muusiku süda. Evald Turgan maeti Tallinna Metsakalmistule.

Tules ja veres ristitud lood

MARGUS HAAV
kultuuriajakirjanik

Ansambli Untsakad ninamees ja Karksi-Nuia muusikakooli direktori ametit pidav Margus Põldsepp on teinud teoks oma ammuse unistuse ning andnud koos kollektiiviga Põldsepp ja Pojad järjestikku välja kaks helikandjat. Võidupühaks tuli välja "Eesti vabadussõja laulud" ja hiljuti sai valmis Teise maailmasõja laulude album, mis käib kaasas ajaloolase Mart Laari mahuka teosega "Eesti sõdur Teises maailmasõjas". Ihu ja hingega Eesti asja eest väljas oleva Põldsepa ja tema kamraadide soov on anda eesti sõjameeste laule edasi võimalikult lihtsalt ja ilustamata, püüdes tabada ajastu vaimu.

Margus, oled sõjalaulude vastu huvi tundnud juba õige pikka aega.

Avastasin hiljuti ka ise üllatusega, et alates Untsakate esimesest kassetist on igal helikandjal vähemalt üks-kaks sellist lugu.

Paljud üldrahvalikult tuntud lood ongi ju tegelikult sõdurite suust pärit, seda lihtsalt sageli ei teata.

Nii see on. Mul on suur suguvõsa ja kui me kõik Võrumaal kokku saime, siis ikka laulsime. Minu kaks onu olid Saksa sõjaväes ja tädimees Punaarmees. Nii et ma olen selliseid lugusid vist küll imikust saadik kuulnud. Mõne puhul olen aga alles märksa hiljem teada saanud, et tegemist on ehetsa sõdurilauluga.

Sõda on inimtegevuse äärmuslik vorm. Küllap on inimene olukorras, kus ta ei tea, kas järgmist päikesetõusu näeb, tavatult avatud ning tema unistused ja igatsused küünivad eriti hästi esile.

Ma ei poolda ründesõda, tunnistan ainult kaitsesõda. Kodumaa kaitsmist pean ma pühaks.

Sõjas on tunded suuremad ja siiramad. Sõdurilaulu on muidugi igasuguseid. On väga lüürilisi ja samas üsna karvaseid, kus öeldakse ehk liigagi otse. Niisugused karvased lood on võitlusvaimu ülalhoidmiseks, lüürilised aga tulid ikka sellest, et sõduril oli kodukülla ilus neiu maha jäänud. Mobilisatsioonikutse said ju esmalt noored mehed. Säärane magusvalus tunne, mis tekib kauge pruudi peale mõeldes, on ülev ja sõda võimendab seda.

Kust selliseid laule tänapäeval leiab?

Kunagi käisin neid mööda külasid kogumas, eriti just Lõuna-Eestis. Mõne aasta eest otsisime sõjalaule juba teadlikult. Kodudes oleme viimasel ajal siiski harva

käinud. Kirjandusmuuseum on neid väga palju kogunud. Arvestasin kokku, et Vabadussõja plaadi jaoks kuulasin ma läbi üle kümne tuhande rahva- ja rahvaliku laulu.

Nende laulude teemad ulatuvad seinast seinale. Millistes olukordades need omal ajal kõlasid?

Kindlasti puhkehetkel. Aga vahel tuli ette ka positsioonisõda, kui nädalaid või isegi kuid istuti kaevikus. Snaiprite eest oli tarvis kõrvale hoida, ent rünnakuid ei toimunud. Praegune manalamees Bernhard Pettai ehk Pudru-Pennu rääkis palju huvi-

Justkui vanast albumist – Margus Põldsepp.
FOTO INTERNETIST

tavaid lugusid ja teadis palju laule. Endast kõneles ta kui kolme riigi sõdurist ja nelja riigi vangist. Tema ütles, et ega rindel suurt aega laulda olnud ning kõige rohkem laule kuulis ta vangilaagrites, kus said kokku eri üksuste mehed.

Sõjalaulud on ilmselt sama vanad kui sõda. Ja kes seda täpselt teab, kas enne olid sõja- või armastuslaulud.

Jah. Eestis on väga levinud regilaul "Venna sõjalugu". See võib olla paar tuhat aastat vana.

Sõjalaule on palju edasi kandnud hoopis naised, nii kummaline, kui see ka ei tundu.

Pilli- ja laulumehed on sõjaväes alati hinnas olnud. Muusikut ikka üldjuhul ei peksta, nagu ma omal ajal ise Vene kroonus veenduda võisin.

Mina lõin Vene kroonus oma väeossa puhkpilliorkestri ning olin ka bändis kitarrist ja laulja.

Fotolt on mundri järgi kohe aru saada, kelle poolel mees sõdis. Laulude järgi seda tihti ei ütle.

Ega sõjamehed ise ka alati tea, kummalt poolelt lugu pärit on. Võtame kas või Vabadussõja plaadilt laulu "Mets kohab, pilved jooksvad ruttu". Huvitav on näiteks see, et armastatud, väga ilusa viisiga sõjalaulu "Katjuša" lauldi Soome Talvesõjas mõlemal poolel. Kui laul on ilus, ületab ta poliitilised ja ideoloogilised barjäärid.

Üks mees olevat viimase ilmasõja lahingutes ikka oma kannelt kaasas kandnud.

See oligi seesama Pudru-Pennu! Sini mägedes läks ta kord staabitelefoniistide juurde ja nood palusid tal mängida otse-eetrisse. Mees mängiski ja kõik naaber-väeosade staapidesse kogunenud võitlejad olid vaimustuses. Üks Saksa ohvitser läks siiski püsti raevu täis. Pennu oleks pidanud selle eest saama kõva kartsa, aga nagu sa enne ütlesid, pillimeest ju ei peksta.

Mõningaid sõdurilaule ilmselt suure seltskonna ees laulda ei tihkaks.

Meeste seltskond on ikka üsna bravuurne. Säärast materjali on tegelikult kogunenud lausa mitme plaadi jagu. Aga, kurat, oma nime all ei julge seda välja anda. (Naerab.) Kunagi muidugi võiks!

Sul on suhteliselt lühikese aja jooksul valmis saanud kaks eri sõdadest räakivat plaati.

Tegelikult isegi kolm. Mart Laari leegioni-raamatuga käis ka üks kaasas, aga see oli möödunud aastal. Mul on siiralt hea meel, et see Vabadussõja laulude plaat valmis sai. Rahva mälu on ära kustutatud, muidugi tuli Vabadussõjale kohe ka teine suur sõda otsa. Vaenlane oli Vabadussõjas teine ja teemad ka. Neid laule ei juletud isegi muuseumis sisse laulda. Kuueseitsmekümnendatel lauldi neid linti küll ja sageli on inimene vaikselt juurde sosis-tanud, et see on Vabadussõja laul. Sääraseid juhtumeid oli isegi kõigest kaheksa aastat tagasi, nii imelik, kui see ka ei tundu.

Võib vaadata kroonikakaadreid või uuri-da koltunud sõjafotosid, aga lahingu-test pärit laulud on kuidagi elusad...

Üleskirjutusi on palju säilinud. Aga kust sa viisi võtad? Viiside otsimine oli väga tähtis ja suur töö.

Kas vahel pidi improviseerima ka?

Ei. Kõik lood on sisse lauldud õige viisiga. Mõnda lugu lauldi aga kahel või isegi enamal viisil.

Kuidas siis asi käis? Sõdur tundis, et tal on midagi öelda. Ta võttis tollel ajal populaarse ja kõigile teada viisi, jättis mõne fraasi samaks ja niimoodi lugu valmis saigi. See süsteem toimib muide ka tänapäeval. Paljud viisid tuletasin tänu sellele, et tean tolle ajal populaarseid lugusid. Ma olen täiesti kindel, et need said õiged.

Nii et elasid sõjameeste hinge sisse.

Muidugi. Teisiti polekski saanud.

Kahest muusikafilmist viimaselt PÖFFilt

MÄRT-MATIS LILL

helilooja

Novembris-detsembris toimunud Pimedate Ööde filmifestival pakus mõndagi põnevat ka muusika vallast. Seda nii otseselt muusikale keskendunud filmide kui ka filmimuusika kasutuse alalt. Järgnevalt räägiksin kahest otseselt muusikale keskendunud filmist, mis kõige enam mõtteid tekitasid.

Üheks kogu festivali meeldejäavamaks elamuseks oli mulle mitme Euroopa maa koostöös valminud suurejooneline “Mina, don Giovanni”, ja seda mitmel põhjusel. Esiteks oli see film üks paremaid näiteid filmi ja muusika suurepärasest sümbioosist, mille aluseks oli ühelt poolt muusikalise materjali hea tunnetus ja teisalt visuaalsete vahendite isikupärane kasutamine.

Teiseks tõi see film mitmete ajalooliste karakterite kujutamise viisi värskeid ja vägagi mõtestatud vaatenurki. Ja kolmandaks – film käsitles väga julgelt ja värskest muu hulgas ka selliseid teemasid, mis on lääne kultuuris praktiliselt müütide staatuses; eelkõige puudutab see siis Mozartit kui geeniust, tema ja Salieri erinevust ning laiemas mõttes kunstiteose sündi.

Filmi režissöör on hispaanlane Carlos Saura, kes on ka varem mitmeid muusikast lähtuvaid filme teinud. Seda pikka kogemust ja head muusikataju oli selles filmis väga hästi tunda. Film ja muusika ühinesid siin loomulikult ja orgaaniliselt, toetades ja täiendades teineteist. Filmi heliline külg aga oli juba seepärast nauditav, et kinosaali akustikas on midagi täisverelist, mis sobis just ooperižanriga väga hästi kokku. Ka

“Mina, don Giovanni” oli üks parimaid näiteid filmi ja muusika suurepärasest sümbioosist.

Emilia Verginelli (Annetta) ja Lorenzo Balducci (Lorenzo da Ponte) Carlos Saura filmi “Mina, don Giovanni” lõputseenis.

Metropolitan Opera ülekanded kinolinal on väga populaarseks osutunud. Kino ja ooper tunduvad moodustavat hea sümbioosi.

Visuaalselt keelelt oli “Mina, don Giovanni” lausa hingematvalt lummas – siin oli mingit eripärast postkaardilikku ilu, mida rõhutasid mitmete stseenide seiskunud algused. Selline allakriipsutatud ilutsemine tõi meelde tänapäeva Viini klantspildiliku fassaadi, mis ehitub ju ka selle filmi keskmeks olnud tegelastele, eelkõige muidugi Mozartile. Tema isiku ümber on loodud lausa eriliselt magus kaubandusartiklite kogum, kuhu kuuluvad nii Mozarti šokolaad kui Mozarti liköör.

Mozarti kujutamise viis oli üks selle filmi meeldejäavamaid külgi. Teda esitati nauditava maalähedusega, rõhutades sealjuures austria kultuuri teatud talupoeglikkust vastandina tollal moes olnud itaalia kultuuri ra-

fineeritusele, mida esindasid õukond ja mingil määral ka Casanova ning filmi peategelane da Ponte. Ka Mozarti ja tema abikaasa Constanze suhe oli esitatud meeldiva soojuse ja lihtsusega, milles oli tubli annus ka lapselikkust. Kui mõelda sellele, milline pilt avaneb Mozartist tema kirjade põhjal, siis tundub tema seda sorti portree vägagi usutav.

Ka mitmed teised filmis kujutatud karakterid olid värsked ja veenvad. Nii näiteks esines Salieri täiesti deromantiseeritud kujul: Puškini geniaalsuse ja keskpärasuse konflikti asemel pakkus film Mozarti ja Salieri pöhili-

Saura film oli süžeelt kohati ehk veidi naiivne, aga tervikelamusena väga võimas ja veenev.

Filmi “Helid ja vaikus” eredamateks hetkedeks olid Pärdi episoodid. Siin oli tõesti maagiat.

seks erinevuseks eelkõige seda, et Salieri pidi pidevalt arvestama õukonna maitse ja vajadustega ning see asetas tema tegevusele paratamatult olulisi piiranguid. Mozart oli filmis pigem boheemlaslikku tüüpi loojanatuur, kelle loomisprotsessis ei olnud samas midagi eriti üleloomulikku. Mulle tundub, et see nägemisviis on väga asjakohane, kuna romantismiajast pärit kunstniku elukauge idealiseerimine on siiani üsna levinud. Ajad on aga muutunud ning kunsti ja kunstniku suhe raha ja võimukandjatega vajab kindlasti jätkuvat mõtestamist, mis oleks vaba kunsti romantiseerivast ja sakraliseerivast mõtteviisist.

Natuke nõrgemaks jäi filmi peategelase ehk siis Mozarti libretisti Lorenzo da Ponte karakteri kujutamine. Da Ponte side ja võimalik hingesugulus Casanovaga ning seos don Giovanni kujuga samanimelises Mozarti ooperis oli kindlasti huvitav ja intrigeeriv vaatenurk, aga see ei mõjunud eriti veenvalt, nii nagu ka da Ponte moraalne pöördumine lõpus. Siin läks film paraku sedasama võrdlemisi üheplaani ja romantiseerivat teed, mida on Mozarti ja Salieri karakteriga varem käidud. Da Pontet Casanova justkui lahjema koopiana näha ei olnud minu arvates eriti hea lähtekoht, sest da Ponte oli isikuna väga värvikas ja kindlasti ka teatraalne ning tema elukäik oleks kahtlemata omaette raamatu või filmi vääriline.

Mis kõnealusel filmist veel positiivselt meelde jäi, oli lääne muusikaloo üheks olulisemaks ooperiks saanud “Don Giovanni” loomisprotsessi kujutamine. Seda ei tehtud heroiseerivalt, vaid pigem püsiti väga inimlikul pinnal. Mulle meeldis, et filmis kaasnes selle suurteose loomisega mingi eripärane hapruse tunne ja et sinna oli sisse pikitud ka mitmeid juhuslikke algeid. Võib-olla üks meeldejäävamaid ja ka koomilisemaid stseene oli alguse Leporello aaria, kus ta loetleb don Giovanni vallutusi. Filmi järgi võeti see kuulus aaria “...in Ispagna son già mille e tre” (“Hispaanias on juba tuhat ja kolm”) kasutusele alles proovis viibiva Casanova soovitusel, kelle jaoks eelmine

Norbert Wiedmeri filmi “Helid ja vaikus” peategelane, plaadifirma ECM asutaja Manfred Eicher.

FOTOD INTERNETIST

libretos kasutatud arv oli liiga väike...

Kokkuvõtteks võiks veel öelda, et Saura film oli süzeelt kohati ehk veidi naiivne, aga tervikelamusena väga võimas ja veenev. Ja mis veel olulisem – ta suutis sedavõrd imposantsele temaatikale anda väga värvika ja värske perspektiivi.

Festivali teine oluline muusikafilmi oli šveitsi režissööri Peter Guyeri ja Norbert Wiedmeri “Helid ja vaikus”. Film keskendus plaadifirma ECM asutaja Manfred Eicheri tegevusele produtsendina ning käsitles mingil määral ka mõningaid heliloojaid ja muusikuid, kelle Eicher on oma plaatide jaoks välja valinud. Viimaste hulgas on Arvo Pärt muidugi üks olulisemaid nimesid ja filmis näidati teda ja Eicherit ka lindistuse ajal.

Peab ütleva, et kõnealusel film tekitab mingi nõutuse tunde. Mulle oli siin suureks probleemiks fookus ehk siis ma ei saanud aru, millest see film õieti rääkis. Filmis näidati palju muusikuid, mingil määral ka Eicherit, siis erinevaid keskkondi, kus ta viibib, erinevaid lindistushetki ning natuke ka kontsertvõtteid. Eriti sügavuti ei mindud aga üheski suunas, ei tekkinud mingitki pilti, miks just need muusikud on Eicherile olulised. Ka filmikeeles ei olnud midagi eriti rabavat. Huvitavamad olid mõned kaadrid lennukisõidust või reisimisest, aga muus osas jäi film filmina suhteliselt kahvatuks. Võib-olla oli üheks põhjuseks ka asjaolu, et suur osa filmist näitas stuudiolindistusi, mis paratamatult on üsna steriilne keskkond. Eredamateks hetkedeks

olidki just Pärdi episoodid, mille puhul aitas kindlasti see, et lindistuskeskkonnaks oli Niguliste kirik. Siin oli tõesti maagiat ning ka Eicheri ja Pärdi vahel võis selgelt tajuda mingit erilist empaatiat.

Väga värskendavad olid ka üksikud hetked udimängija Anouar Brahemi kontserdist. Midagi pole teha, kontserdi olukorras on mingi eriline võlu, mis mõjub ka viisuaalselt väga võimsalt.

Eicherist ei saanud aga selle filmi kaudu just eriti palju teada. Mind oleks küll huvitanud näiteks see, mis on Eicheri just ühe või teise artisti või heliooja juurde viinud, mis kriteeriumide järgi ta plaate koostab. Ja muidugi ka see veidi ebamugavamat laadi teema kunsti ja äri vahekorras – kuidas Eicher on enda jaoks nende kahe vahel tasakaalu leidnud? Ei tea ja ei saanudki teada. Kõik esitati selles filmis justkui juba valmis kujul – nii Eicher, interpreetid kui heliloojad. Kas mitte üldse või siis väga põgusalt ja pinnapealselt puudutati nende kujunemist, kõhklusid, kartusi, võite... – ehk siis kõike seda üldinimlikku, mida tavaliselt kunstnikest rääkivatest raamatutest ja filmidest ju ootaks.

Võib-olla üks filmi suuremaid voorusi on see, et selle kaudu saab aimu mõnedest muusikutest-heliloojatest, kellega vaatajatel varem kokkupuuteid ei ole olnud. Seega oli tegemist justkui treileriga, mille formaat oli täispika filmi mõõtu venitatud. Ja seda oli paraku liiga palju. Täispika filmi jaoks jäi see teos minu arvates liiga pinnapealseks ning filmikeelelt ebahuvitavaks.

Etendus, mida võib vaadata kinnisilmi

ANASTASSIA MIŠENKINA

Georg Otsa nimelise Tallinna Muusikakooli õpilane

Seitsmendal detsembril kell 19.00 astus Polymeri kultuuritehases üles pärimusmuusika loovrühmitus Maa-Meel. Laval oli seitse muusikut Eestist: Mari Tamm (torupill, plokkflööt, laul, pikkvile), Maili Metssalu (laul, hiiu kannel, viiul, tšello, jutt), Jaan Jaago (kitarr, laul), Are Tints (trumm, laul), Kristel Kutser (torupill, flööt, pikkvile, laul), Toomas Oks (lõõts, laul), Marju Metssalu (trumm, laul) ja külaline jõulumaaalt Soomest: Ulla-Sisko Anneli Jauhiainen (*kantele*, tikukannel, kromaatileine kannel) kontsertjutustusega “Armastuse mitu Kägu”.

See oli armas ja liigutav lugu nartamehest ja sellest, kuidas ta tõelise armastuseni jõudis. Kord lumisel teel meenutas mees noorusaja kummalist lugu. Veel poisina sai ta kokku oma esimese “käoga”, kes ulja nooruki metsa meelitas ning sinna maha jättis. Meeleheites kaotas noormees usu armastusse ning sõitis nartaga järvele, lausa õhukesele jääle, kuhu sisse kukkus. Vee all kohtas poiss veerahvast, kes parajasti valmistus sõttaminekuks. Tumedapatsiline kaunitar tõmbas noormehele selga sõjarüü ja lubas temaga abielluda. Poisi silmadesse ilmus jälle lootusesära. Peagi sai mehehakatise sõjavantsutustes aru, kui väärtuslik on elu. Veerahvast kroonis võit ning peeti tumedapäise neiu ja hoopis veerahva printsi pulmi. Pruut siiski tänas nartaga tulnud poissi ning kinkis talle prossi. Maal kohtas noormees vanakest, kes sõnas, et ta peab leidma esimese ettejuhtuva tare ja paluma seal öömaja. Peretütär oli tol ööl leiba teemas, poiss pidi leivatüki vastu veerahva prossi kinkima. Kõik läkski nii, nagu taat ette nägi, noorte südamed kukkusid kui noor kägu, nad hakkasid teineteist piirilt armastama ja sündis pisitilluke poeg. Mitu aastat hiljem silmitses mees südamesoojusega oma nartat koos naise ja lapsega, noorusaja seiklust meenutades.

Noor ja tundlik ansambel Maa-Meel.

FOTO LISANDRA ROOSIOJA

Maa-Meele etteastes vaheldusid jutt ja muusika, neid ei saanudki selgelt eristada. Vahel oli kuulda helisid juba jutustamise ajal, mis lugu edasi viisid. Muusikaosa moodustasid enamasti rahvalaulud, mis meenutasid mõnikord aariaid, kus sündmustik jäi viivuks seisma ja anti aega emotsioonile, seisundile. Seevastu instrumentaalpalad löid eepilisi pilte, manades marsirütmis näiteks pärast veerahva võitluse algust silme ette sõjarüüdes mehi, nende teekonda, lahinguid, millest ei räägitud kõnes, vaid muusikas. “Armastuse mitu Kägu” on lavastus, mida kuulates näeb ja ka tunneb nii talvekülma kui hingesoost.

Tol õhtul näitas Maa-Meel, kui eriilmeline on tegelikult eesti pärimusmuusika. Siin oli nii rahulikku ja staatilist laulu teelminekust, Tormise stiilis akordide energia laetud meeleheidet järve ääres kui ka “Käo” võrgutustants, mis plokkflöödi ja kitarriga kooskõlal meenutas Raveli üht tuntuimat teost. Iseäranis imetlesin rühmituse

suhtumist muusitserimisse. Polnud tunda just vähe kogunud ansamblites sageli ette tulevat “soolotamist”, kus kuulaja koormatakse üle kiirete käikude ja kiretulvaga, mis ei pruugi üldise konteksti sobida. Mängiti võrdsele ning kui kellelgi oli ette nähtud soolopartii, ei kasutanud ta seda selleks, et “sõrmi väljutada”, vaid täideti ümbrus pillihäälega, luues seega omamoodi ääretustunde. Peale selle pakkusid üllatust mitmesugused helikooslused, näiteks pani Maa-Meel ühel hetkel naturaalpille sünteetiliselt kõlama ning löi muidki kuulama panevaid kõlavärve.

Kontserdil õnnestus esinejatel purustada müüt pärimusmuusikutest, kes hooletult helidesse suhtuvad. Nende pühendunud ja teatud pieteeditundega koosmäng soojendas südant ning avardas kuulmist, sisaldas meeleolukaid üksikasju, mida võiks edaspidigi kontsertidel silmas pidada, nagu näiteks siirus, tundlikkus ja sõbralikkus.

Viimast korda laval.

FOTO ARVO AUN

Lootuses igavikus kinni

URMO KOHV
vabakutseline

Möödunud aasta 9. detsember läheb vääramatult eesti rockmuusika ajalukku. Tunnistajatest tulvil Nukuteatri suures saalis astus sel päeval viimast korda publiku subjektiivse kohtu ette üürikeks ajaks elustunud legendaarne progressiivse rocki lipukandja In Spe.

Ansambli esimest ja vaieldamatult parimat koosseisu aastatel 1979–1983 juhtinud helilooja, klahvpillimängija ja vokalist Erkki-Sven Tüür haritud muusikakuulajale tutvustamist ei vaja. Seda nii meil kui ka mujal, paljudele üllatuseks mitte ainult süvamuusika vallas. Nimelt sai In Spe pärast Nõukogude Liidu lagunemist (ja osalt juba enne seda) võrdlemisi tuntuks lääne ning

muu maailma muusikasõprade seas, kelle huvi tulipunkti väljendas termin “progressiivne rockmuusika” ehk lühendatult proge. Peamiselt ansamblijuhi kirjutatud sümfoniilise sügavusega sisutihe, otsiv ja avatud muusika sai kõrge hinnangu osaliseks ning lahterdati alternatiivi puudumisel kammerrockiks. Samas kätkes see piisavalt substantsi ja raudse eesriide tagust originaalsust, et hõivata eriline ja ainulaadne nišš. Tõepoolest, alates progerocki ajaarvamise algusest aastal 1969 pole endisest Nõukogude Liidust kuni Ladina-Ameerikani võimalik leida mingitki analoogi, otsest mõjutajat või klooni nähtusele nimega In Spe (ladina keeli “lootuses”). Eesti progerockis saab sellesarnase kuulsusega hoobel-

da vaid In Spet mõni aasta varem tegutsenud Mess, mille unikaalse kõla ja pikkade, arendatud kompositsioonide eest hoolitses ansambli liider Sven Grünberg.

Igal juhul toimus kolmkümmend aastat tagasi jõulukuul, pärast Ornamenti, Messi, Noor-Eestit, Psychot ja kameeleonliku Ruja parimat perioodi ning enne Hõimu, Kasekest, Radarit ja Rosta Aknaid meie mittekonventsionaalse rockmuusika stabiliseerivas pulsis rütminihe, mis andis uue hingamise kogu organismile. In Spe sünniga kaasnenu loominguilise hapniku järsk juurdevool viis sisemise leegi enneolematu kõrguseni ning ehkki lõoska jätkus vaid lühikeseks ajaks, soojendab selle süsi pääsmatult jahtuvat rocki keha jõudumööda tä-

naseni. Kollektiivi žanripiire põrustav haare, muusikute koostööst kiiranud ürgse energia intensiivsus ja väljenduse kõrgetasemelisus on kohalikus rockmuusikas tänaseni ületamata. Kui enamike eel- või järelkäijate loomungulist panust saab täna ise-loomustada külma hinnanguga “oma ajas kinni”, siis In Sped saab süüdistada vaid “igavikus kinni” olemises. Lootuses ja usus, et ansambli paarkümmend aastat tagasi loodud hõrk muusika mõjub sama värskelt ja noorelt ka edaspidi.

Nukuteatris aset leidnud hüvastijätukontsert kavandati kaheosalisena, mille esimest osa tähistati tingliku pealkirjaga “In Spe sõbrad”. Paraku sisaldas see valdavalt üksluise tonaalsusega trubaduurset ja tee-

makaugest tinistamist ning oleks väga hästi võinud ka ära jääda. Kontserdi teises pooles läksid aga publiku ootused täide, sest ettekandele tuli tuumakas valik klassikalise In Spe raudvarast ja üks täiesti vastne teos. Originaalilähedaselt kõlasid maagiliselt igikuum ja -karge instrumentaalne poees “Päikesevene”, sensuaalne ning igatsev “Õhtulaul”, sümfooniliselt arendatud bluusfusion “Uus ja vana”, löikav-kirgas “Igavik” ning loomulikult üks eestikeelse proge hiilgenumbreid “Antidolorosum”. Viimase tähtsus seisneb juba töigas, et teos ühendab võrratu sünergiaga kaht peent ja ürgjõulist loojanatuuri, lisades Tüüri muusikale Artur Alliksaare poeesia. Tüüri jõuline ja sugestiivne vokaal kõlas nagu bändi parimatel

päevadel, nauditav oli taas avastada Mart Metsala ja Anne Tüüri originaalset klahvpilli-ning Peeter Brambati flöödimängu. Ka rockisõprade jaoks pikka aega akustilises varjusurmas viibinud Riho Sibul näitas, mida ta suudab elektrikitarril korda saata.

Kahjuks oli lugude valik sama, mis kevadistel Tartu muusikapäevadel, mistõttu jäid seegi kord kõlamata sellised suurteosed nagu “Sümfoonia seitsmele esitajale” või “Sfääride võitlus”. Samas tuleb olla tänuulik, et oli veel kord võimalik elavas esituses nautida Maarjamaa arendatud instrumentaalmuusika varakambri üht kroonijuveeli, pala “Päikesevene”.

E 29.03.2010
kl 18
Vene Teater

Otsa kooli

KEVADKONTSERT

Otsa kooli õpilased -
koor, sümfooniaorkester, big band jt

SISSEPÄÄS TASUTA

otsakool
barokist rokini

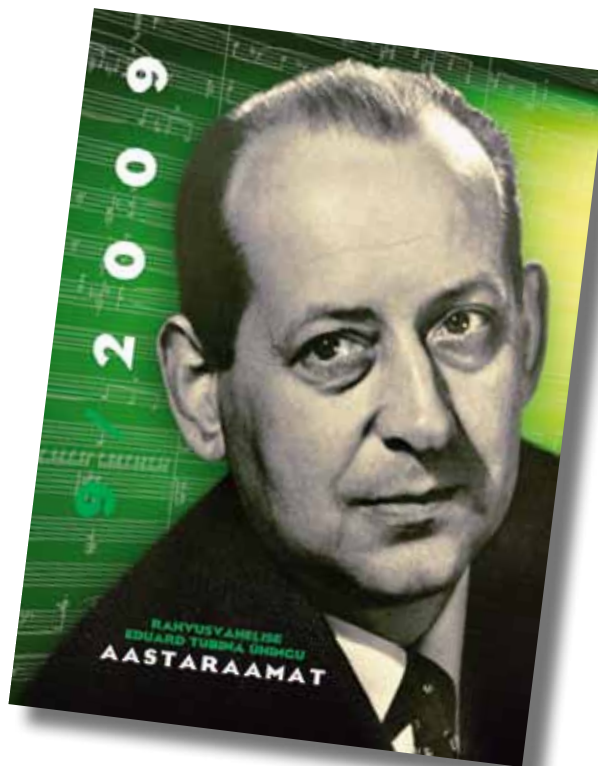
www.otsakool.edu.ee

ILMUNUD ON

Rahvusvaheline Eduard Tubina ühingu aastaraamat.
Tallinn 2009

Seekordse aastaraamatu teljeks on Tubin ja Soome. Artiklid ja arvustused, autoriteks Veijo Murtomäki, Esmo Ridala, Einojuhani Rautavaara, Lauri Kettunen, Timo Mäkinen, Outi Jyrhämä, Uuno Klami, Heikki Aaltoila, Seppo Heikinheimo jt.

Tulevik täis muusikat

Tallinna Muusikakeskkooli kontserdid veebruaris

6. veebruar kell 14
Lastekirjanduse keskus
Maigi Pakri klaveriõpilased

14. veebruar kell 18
Kadrioru loss
Mirjam Kerem (viul) ja Riina Joller (klaver)

21. veebruar kell 12
EMTA orelisaal
Mart Laasi tšelloõpilased

26. veebruar kell 17
EMTA kammersaal
Karl Peterson (klaver)

www.tmkk.edu.ee
6576 004

TALLINNA
MUUSIKAKESKKOOL

Muusika- ja pilliõpetajate koolitamise nõupidamised Viljandis

MARET TOMSON

Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia õppejõud

Möödunud aasta lõpukuudel toimus Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia muusikaosakonna korraldusel kaks vestlusringi, kus arutati muusikaõpetajate koolitamisega seotud küsimusi.

Pilliõpetajate koolitamise probleemidest

Muusikakooli pilliõpetajate ettevalmistamise ümarlauas osalesid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia interpretatsioonipedaagoogika instituudi juhataja professor Tõnu Reimann ja dotsent Avo Ots, Eesti Muusikakoolide Liidu juhatuse esimees Urvi Haasmaa, Nõmme, Keila, Tartu, Türi, Jõhvi ja Viljandi muusikakooli direktor ning Viljandi kultuuriakadeemia muusikaosakonna õppejõud.

Õpetajate puudus pärsib õppekavade mitmekesisust

Ülevaate pilliõpetajate koolitamise vajadustest tegi Urvi Haasmaa. Tema sõnavõttust selgus, et tänapäeval on puudus pädevatest õpetajatest paljude instrumentide, eriti aga viiuli, tšello, kitarr, kandle, vask- ja löökpillide alal. Koolijuhid tahaksid suurendada orkestripillide õppijate hulka, kuid sageli pole vastavaid pedagooge. Väikestes muusikakoolides töötab kolmandik õpetajatest klaveri alal. Avo Otsa sõnul on kultuuripoliitilises mõttes orkestrite olemasolu koolides väga vajalik, aga praegu pole kõiki pille, et neid moodustada.

Kuidas propageerida neid instrumente, mis praegu ei ole populaarsed? Viljandi muusikakooli õppealajuhataja Marko Mägi

rõhutas, et palju on ka õpetaja isikusest. “Meie selgitame õpilastele, et trumm ja kitarr on küll toredad, aga kui tahad neid õppida, siis proovi algul vaskpilli. Õpetaja Bert Langelari innukus on suur – vahel ei tahetagi muud õppida.” Vestlusringist osavõtjad leidsid, et õpetajal peaksid olema aranjeerimisoskused, et puuduvaid instrumente asendada olemasolevatega. Siis saab moodustada erineva koosseisuga ansambleid ja orkestreid.

Puudus on pädevatest õpetajatest paljude instrumentide alal.

Õpetajate kõrge kvalifikatsioon – eesti kultuuri säilimise vajalik eeldus

Praegu koolitatakse pilliõpetajaid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias ning Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias. Neis õppeasutustes tuleks ühtlustada vastuvõtu tingimused ja ka bakalaureuse ainekavad, et oleks võimalik edasi õppida magistrantuuris. Tõnu Reimann avaldas veendumust, et ka muusikakooli instrumendiõpetajatel peab olema magistrikraad, nagu praegu on nõutav üldhariduskoolide pedagoogidel. Algastme õpetus on eriti vastutusrikas, hiljem on raske vigu parandada. Ümarlauast osavõtjad pidasid väga vajalikuks muusikakooli õpetajatele pärast kõrgkooli lõpetamist kohustuslikku kutseastat koos mentoriga, nagu tehakse üldhariduskoolides.

Hea pilliõpetaja pädevus

Ühises arutelus kaardistati pilliõpetajale vajalikud omadused, teadmised ja oskused. Neid kogunes tubli hulk: huvi ja armastus pedagoogilise töö vastu, didaktika valdamine, entusiasm ja koostöövalmidus, adekvaatne enesehinnang ning empaatiavõime.

Leiti, et hea pilliõpetaja peaks olema praktiseeriv muusik, kes lisaks põhipillile oskab õpetada ka sugulas- ja lisapille, suudab arrangeerida ning on võimeline juhtima ka muusikalist kollektiivi. Eriti rõhutati tolerantsust kõikide muusikastiilide suhtes. Hea õpetaja on laiemalt haritud inimene, mitte ainult omas valdkonnas pädev.

Muusikaõpetajate koolitamise probleemidest

Pedagoogiliste probleemide arutelu jätkus 29. detsembril. Seekord oli kõne all üldhariduskoolide muusikaõpetajate koolitamine. Vestlusringis olid EMTA koolimuusika instituudi juhataja Kristi Kiilu, Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste instituudi muusikaõpetuse dotsent Maia Muldma, Eesti Muusikaõpetajate Liidu juhatuse liikmed Inge Raudsepp ja Kadi Härma, Viljandi kultuuriakadeemia muusikaosakonna juhataja Tiia Parmo ning õppejõud.

Huvi muusikaõpetaja ameti vastu on viimasel ajal kasvanud, seda võib väita Viljandi kultuuriakadeemia vastuvõtu põhjal, kus vastavat eriala õpetatakse kolmandat aastat bakalaureuse ja esimest aastat magistrantuuri tasemel. Ümarlaua kokkukutsumise üheks eesmärgiks oligi kogemuste vahetamine ja koostöö võimaluste leidmine kolme kõrgkooli vahel.

Muusikakoolide pilliõpetaja ettevalmistamise ümarlauast osavõtjad. Esiplaanil paremalt Tonio Tamra (Viljandi Muusikakool), Kaido Otsing (Tartu I muusikakool) ja Tõnu Reimann (EMTA).

FOTO URMAS VOLMER

Hea õpetaja on laiemalt haritud inimene, mitte ainult omas valdkonnas pädev.

Muusikaõpetajate koolitamise vajadustest kõneles Inge Raudsepp, kes väitis, et õpetajate töökohti pole praegu eriti saada – tööpakkumiste kuulutused peaaegu puuduvad. Teisalt on pedagoogide hulgas palju pensionieelikuid ja pensionäre. Kui nemad koolist lahkuvad, siis tekib suur probleem. Teine oluline küsimus on, kui palju koolimuusika eriala lõpetajaid on valmis sellele tööle minema. Praegu puuduvad selle kohta uuringud.

Tuulike Agan Viljandi kultuuriakadee-

miast juhtis tähelepanu asjaolule, et kavatsetava haridusreformiga seoses peab tulevikus muutuma ka muusikaõpetajate ettevalmistus. Kolm kõrgkooli peaksid juba praegu rohkem mõtlema täiendõppe laiendamisele, et pedagoogide pädevus ei jääks ajale jalgu.

Muutused ainekavas

Suurt huvi äratas Kadi Härma ettekanne, kus ta võrdles 2002. aasta üldhariduskoolide muusikaõpetuse ainekava 2009. aastal looduga, mis peaks töösse rakenduma aastatel 2010–2013. Eesmärgiks on õpilaste loomingulise eneseväljenduse arendamine ja isikliku suhte loomine muusikaga, mis aitab kaasa isiksuse tunde- ja mõttemaailma kujundamisele. Võrreldes eelnevaga on teoreetilist osa vähendatud ning suuremat tähelepanu pööratud koos

musitseerimisele ja muusika kuulamisele. Lisaks laulmisele peab õpilastel olema võimalus tunnis mängida erinevaid pille. Kõik koolid loodetakse aastaks 2013 varustada Orffi instrumentariumiga. Uus ainekava, mis saab aluseks Viljandi kultuuriakadeemias pedagoogide koolitamisele, annab õpetajale rohkem valikuvõimalusi, teisalt esitab suuremaid nõudmisi praktiliste oskuste vallas.

Uus üldhariduskoolide muusikaõpetuse ainekava esitab õpetajatele suuremaid nõudmisi praktiliste oskuste vallas.

20th Century Piano. Mihkel Poll.

Ondine ODE 1161-2

Mihkel Poll, kes on eesti noortest pianistidest vahest kõige enam tunnustust pälvinud, viib kuulajad oma debüütplaadiga 20. sajandi klaverimuusika eripalgelisse maailma. Plaadi ava- ja lõppteose valmistamisaastad moodustavad saja-aastase raami. Kava piiritlevad Maurice Raveli müstiline ja ülivirtuoosne teos “Gaspard de la nuit” (“Õine Gaspard”, 1908) ning Helena Tulve kristallselge struktuuriga tsükkel “Kolm laulu klaverile” (2008). Nimetatud mängumaale mahuvad veel kahekümneaastase Dmitri Šostakovitši teravmeelne Klaverisonaat nr 1 (1926), Aleksandr Mossolovi “Kaks nokturni” (1926) ning kolm etüüdi György Ligetilt: “Arc-en-ciel” (“Vikerkaar”, 1985), “L’Escalier du diable” (“Kuraditrepp”, 1993) ja “White on White” (“Valge valgel”, 1995). Plaadil kõlava muusika üldises tonaalsuses ja meeleolus leidub pigem salapäraseid ja tumedamaid kui avatud ja helgeid värve. Kujundites ja karakterites domineerib müstiline ja isegi veidi sünged alatoon, olgu tegu Raveli fantaasiarikaste helipiltide, Mossolovi varjurohkete ööpalade või Ligeti peadpööritava “Kuraditreppiga”. Helena Tulve teoski kõneleb õhtustest ja öistest meeleoludest, esindades koos Ligeti “Vikerkaarega” siiski kirkamat ja valgusküllasemat poolt.

Mihkel Polli pianism on kõrgelt arenenud ning suurima elamuse saab tema klaverimängust alati teh-

niliselt kõige kaelamurdvamate teoste ja episoodide kaudu, olgu tegu elava ettekande või salvestusega. Ent lisaks loomupärasele virtuosusele pakub pianist oma debüütplaadil ka rafineeritud ja delikaatset klaverikõla, mis ei välju kordagi hea maitse piiridest. Kulminatsioonideski säilivad kõlaline selgus ja ülevaatlikkus. Plaadi terviklikku muljet kujundab pianistliku kaelamurdvuse kõrval veel tasane meditatiivsus, mis saavutab sageli võidu teravate kontrastide üle. Tähelepanuväärne on helirezissöör Enno Mäemetsa (Editroom Oy, Helsingi) klaverikõla jäädvustamise oskus, mis aitas kujundada pianisti muusikalistest soovidest parima võimaliku tulemuse.

NELE-EVA STEINFELD
pianist

Valter Ojakäär. Laulud. Tallinna Linnateater

Valter Ojakääru puhul on sageli kasutatud tiitlit *grand old man* ja ta väärribki seda, lausa kahel rindel. Eesti jazzielus on ta on olnud eelkõige heas mõttes propagandist: raamatute ja artiklite autor, raadio- ja teleaadete tegija, kuigi ka tegevmuusik. Eesti helikunsti on ta jätnud jälje rohkem estraadilaulude või, kui kasutada maestro oma terminit, levimuusikaga. Tõtt-õelda kannavad mõned neist (selle plaadi valikust arusaamatult populaarne “Tihemetsa Tiina” ja vähetuntud “Reisilaul”) teatud “sotsialistliku reaalsuse” pitserit, samas kui tema parimad laulud, nagu “Oma laulu ei

leia ma üles”, “See on mu laul”, “See pole see” ja “Olematu laul”, on ajatu väärtusega.

Värskel plaadil laulavad Ojakääru laule Tallinna Linnateatri näitlejad. Kohati ongi esitustes teatud “näitlejahoiaikut”, ooperi “Kuningal on külm” numbritel puhul on see igati loogiline. Kuid sama annab tooni ka Andero Ermeli, Veiko Tubina, Mart Toome ja Priit Võigemasti *barbershop*’likus kvartetis, mis loob “kauge ja kauni noorusaja” atmosfääri, püüdmata lauludele kaasajas mingit kohta ja konteksti leida. Õnneks on plaadi parimad palad antud laulda kahele näitlejale, kes kaunid meloodiad ja tekstid välja kannavad. Hõbehääle Hele Kõre esituses on rohkem objektiivsust, Evelin Pang on aga leidnud nauditavalt intiimse võtme. Tema tõlgendused lauludest “Oma laulu ei leia ma üles” ja “See pole see” on plaadi pärlid, sisaldades kõiki neid hüvesid, mis Pange äsja-sel sooloplaadil mingil mõistmatul põhjusel puuduvad. Lauljaid saavad Estonian Dream Big Band ja Tallinna Kammerorkester, paaris loos ka väike ansambel, lisades Ojakääru paladesse jazzilikke noote, mis sinna mõistagi hästi passivad.

JOOSEP SANG

Kui tahad olla hea. Tõnu Naissoo Quartet featuring Anna Põldvee.

Haakrik Records HRCD-002

Nagu Valter Ojakääru laulud, kuulu-

vad ka Uno Naissoo omad eesti muusika kullafondi. Toetudes klassikalisele haridusele ning arusaamadele kujundliku meloodia, värvika harmoonia ja kõlava arranžeeringu väärtustest, oli nende lähenemine ja meetod kardinaalselt erinev sellest, kuidas tänased noored laululoojad (näiteks kahtlemata andekad Chalice ja Vaiko Eplik) oma “materjali” koguvad – viisid ja harmooniad lihtsalt “tulevad” nende juurde. On ilmne, et Uno Naissoo loomingulised radarid olid suunatud ehtsale jazzile. Ta otsis (ja leidis) teid, kuidas liita rahvuslikku jazzilikusega ning siduda jazz spontaansus akadeemilise muusika kaalutletusega. Tema “Ma tulen ja lähen”, “Kui tahad olla hea”, “Kui käes on jaanipäev”, “Märtsis algas mai” ja “Õnne algus”, mis kõik ka sellel plaadil, on eesti jazz klassika, juveliiritöö, kaasa kajamas jaheda jazz peenus ja bossanoova graatsia.

Album haarab juba avaloo “Kui käes on jaanipäev” esimeste hetkedega, kui Taavo Rummeli kantileense kontrabassiga liituvad Anna Põldvee klaar vokaal ning veidi hiljem Tõnu Naissoo klaver, Toomas Rulli trummid ja Meelis Vindi bassklarnet. Nagu esimene laul, on ka enamik järgmisi uudset ja huvitavaid arranžeeritud ning väga hea ansambli tuntuusega esitatud. Tõnu Naissoo vahetab mitmes palas akustilise klaveri Rhodesi elektriklaveri vastu, lisades sellega kõlapilti värsked värve ja uut energiat. Laululugude kõrval on ka Naissoo rahvusliku jazzistiili visiitkaart, instrumentaalne “Eesti tants”, mis algab ja lõppeb vabajazziliku kontrollitud kaosena, kuid krubib hiljem üles kaasakiskuva gruuviga.

JOOSEP SANG

KUULA KA NEID

Armastuslaulud. Hedvig Hanson.

Music Maker

Jazzilikud tõlgendused seitsmeteistkümnest eestikeelsest armastuslaulust; lisaks varem ilmunud paladele ka paar sellist, mis jõuavad kuulajani esmakordselt.

Liblikas ja peegel. Riho Sibul.

RSS

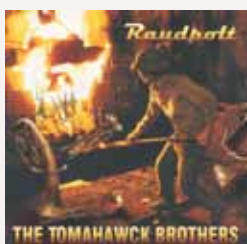
Plaat sisaldab Riho Sibula teatri-muusikat – helikujundust Madis Kalmeti 2006. aasta lavastusele Jaan Kaplinski näidendist.

Õo on öö. Jäääär ja Heikki Kalle.

Jäääär ja Heikki Kalle

CD-l on Heikki Kalle laulud, mida lavavad Tõnis Mägi, Kärt Johanson, Riho Sibul, Jaan Sööt, Tuuli Taul ja Tõnu "Tõun" Timm. Sõnad Indrek Hirvelt, Rein Ahaselt ja Katrin Pärnalt.

Raudpolt. The Tomahawck Brothers.

The Tomahawck Brothers

Plaadil mängib värvikas, humoorikas mõllupunk, mille puhk- ja löökpillidele lisavad hoogu külalislauljad Kaire Vilgats, Emil Rutiku, Peeter Volkonski ja Kosmikute Hainz.

2009.A. VILJANDI
PÄRIMUSMUSIKA FESTIVALI
PUBLIKULEMMIK!

Eesti Pärimusmuusika Keskus

- VENE BALALAIKAVIRTUOOS -
**ALEKSEI
ARKHIPOVSKY**

25. VEEBRUARIL KELL 19.00 VENE TEATRIS
PILETID MÜÜGIL PILETILEVIS 125-250 EEK
WWW.FOLK.EE

Eesti Ekspress
Eesti Päevaleht

Piletid: PILETILEVI
www.piletilevi.ee

ecoprint

KUKU

Eesti Rahvusringhääling

Veebruar

Tallinnas

29. 01–6. 02 XXI Barokkmuusika-festival

- 1. 02** kell 16 Klaver – võimas ja õrn: Diana Liiv (klaver) Tallinna Keskraamatukogus
- 3. 02** kell 19 Orkester I Virtuosi Italiani (Itaalia) ja Paolo Pollastri (oboe, Itaalia) Estonia kontserdisaalis
- 3. 02** kell 19 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu" Rahvusoooper Estonias
- 3. 02** kell 19.30 Improtest: Petras Vysniauskas (saksofon, Leedu), Jaak Sooäär (kitarr) ja Tanel Ruben (trummid) Kanuti gildi saalis
- 4. 02** kell 19 Martti Rousi (tšello, Soome) Mederi saalis
- 4. 02** kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusoooper Estonias
- 5. 02** kell 17 Väikesed interpreetid keskraamatukogus: Arsise Kellade Kooli õpilased Tallinna Keskraamatukogus
- 5. 02** kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Hortus Musicuse laiendatud koosseis Niguliste kirikus
- 5. 02** kell 19 Rossini ooper "Tuhkatriinu" Rahvusoooper Estonias
- 5. 02** kell 19 Tantsuetendus "Phaidra" (esietendus) Kumu auditooriumis
- 5. 02** kell 21.30 EMTA ansambli NO99 džässiklubis
- 6. 02** kell 12 Orelipooltund: Tiia Tenno toomkirikus
- 6. 02** kell 13, 18 Lastemuusikal "Detektiiv Lotte" (teater Vanemuine) Nokia kontserdimajas
- 6. 02** kell 19 Dixit Dominus: ERSO, segakoor Latvija ja Andres Mustonen (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 6. 02** kell 19 Balletiõhtu: U. Scholzi "Teine sümfonia" Schumanni muusikale, T. Härm "Péleas ja Mélisande" Schönbergi muusikale, N. Christe "Enne õõ saabumist" Martinü muusikale Rahvusoooper Estonias
- 6. 02** kell 19 Salong. Berliin 1930. Marlene Dietrichi ja Zarah Leanderi laulud: Erkki Otsman (vokaal), Andranik Keched (klaver), Jaak Lutsoja (akordion) ja Tanel Liiberg (kontrabass) Mustpeade majas
- 6. 02** kell 20 Metropolitan Opera otseülekanne: Verdi ooper "Simon Boccanegra" Coca-Cola Plazas
- 7. 02** kell 13, 18 Lastemuusikal "Detektiiv Lotte" (teater Vanemuine) Nokia kontserdimajas
- 7. 02** kell 17 J. Straussi operett "Viini

veri" Rahvusoooper Estonias

- 7. 02** kell 19 Tantsuetendus "Phaidra" Kumu auditooriumis
- 8. 02** kell 19 Tantsuetendus "Phaidra" Kumu auditooriumis
- 8. 02** kell 20 Metropolitan Opera ülekanne kordusseanss: Verdi ooper "Simon Boccanegra" Coca-Cola Plazas
- 9. 02** kell 19 Loewe' muusikal "Minu veetlev leedi" Rahvusoooper Estonias
- 10. 02** kell 15 Lastekontsert "Bandu-Bandu": Arnold Chivalala, Menard Mponda, Topi Korhonen ja Riccardo Padilla Estonia kontserdisaalis
- 10. 02** kell 19 Sergei Manukjan (klahvpillid), Villu Veski (saksofon) ja Kaspar Kalluste (trummid) Estonia talveaias
- 10. 02** kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusoooper Estonias
- 11. 02** kell 19 Aleksandr Markovič (klaver), Rahvusoooper Estonia sümfoniaorkester ja Arvo Volmer (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 11. 02** kell 19 Virtuosoosid: Jaakko Kuusisto (viul), Elina Vähälä (viul) ja Tallinna Kammerorkester Mustpeade majas
- 11. 02** kell 21 Talvejazz: Liisi Koikson & Band / Ewert and The Two Dragons Rock Cafes
- 12. 02** kell 19 Prokofjevi ooper "Armastus kolme apelsini vastu" Rahvusoooper Estonias
- 12. 02** kell 21.30 Tom-Tomm Quintet NO99 džässiklubis
- 13. 02** kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus
- 13. 02** kell 12 Väikesed interpreetid keskraamatukogus: Nõmme muusikakooli õpilased Tallinna Keskraamatukogus
- 13. 02** kell 17 Meistrite Akadeemia: Svetlana Halttunen (sopran, Soome), Tatjana Halttunen (metsosopran, Soome) ja Maksim Štšura (klaver) Vene Kultuurikeskuse väikeses saalis
- 13. 02** kell 18 Vocalissimo: Heli Veskus (sopran) ja Jaanika Rand-Sirp (klaver) raekojas
- 13. 02** kell 19 Offenbachi ooper "Hoffmanni lood" (teater Vanemuine) Rahvusoooper Estonias
- 14. 02** kell 19 Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar" (teater Vanemuine) Rahvusoooper Estonias
- 14. 02** kell 19 Tantsuetendus "Phaidra" Kumu auditooriumis
- 15. 02** kell 19 Tantsuetendus "Phaidra" Kumu auditooriumis

- 16. 02** kell 19 Leedu Kammerorkester, Eesti Rahvusmeeskoor ja Risto Joost (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 17. 02** kell 15 Noorte Meistrite Akadeemia. Kammermuusika pooltund: EMTA laulusakonna prof Mati Palmi lauluklassi üliõpilased Ivo Onton, Aleksandr Peljovin, Yin Jie, Aleksandrë Grosche, Grigori Tseliverstov, Roman Chervinko, Pavlo Balakin ja Katrin Paat (klaver) Eesti Rahvusraamatukogu fuajees
- 17. 02** kell 19 Tšaikovski ooper "Padaemand" Rahvusoooper Estonias
- 17. 02** kell 19 Eliitkontserdid: Mati Turi (tenor) ja Martti Raide (klaver) Kadrioru lossis
- 17. 02** kell 19 Äratundmine: Gerli Padar (laul) ja Taavi Langi (kitarr) Mustpeade majas
- 18.–21. 02** Festival "Täiuslik vaikus"
- 18. 02** kell 19 Harangozo lasteballett Kocsaki muusikale "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" Rahvusoooper Estonias
- 19. 02** kell 19 Gustav Mahler 150: Viies sümfonia. ERSO ja Eri Klas (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 19. 02** kell 19 Tšaikovski ooper "Padaemand" Rahvusoooper Estonias
- 19. 02** kell 21.30 Free Tallinn Trio NO99 džässiklubis
- 20. 02** kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus
- 20. 02** kell 18 Katrin Matveus (viul), Toomas Vavilov (klarnet), Rait Erikson (metsasarv), Peeter Sarapuu (fagott) ja Mati Lukk (kontrabass) Mederi saalis
- 20. 02** kell 19 Massenet' ooper "Manon" (teater Vanemuine) Rahvusoooper Estonias
- 20. 02** kell 19 Eliitkontserdid. Ansambel Una Corda: Liis Jürgens (harf), Kristi Mühling (kannel) ja Ene Nael (klavessiin) Kadrioru lossis
- 21. 02** kell 14 Pärt. Tüür: Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Daniel Reuss (dirigent) Niguliste kirikus
- 21. 02** kell 17 Autentne mustlasmuusika Ungarist – Parno Graszt Estonia kontserdisaalis
- 21. 02** kell 17 Talvejazz. Elutoas: Chalice Kumu auditooriumis
- 21. 02** kell 19 Vassili Medvedjevi ballett "Onegin" Pjotr Tšaikovski muusikale (teater Vanemuine) Rahvusoooper Estonias
- 22. 02** kell 15 ETV tütarlastekoor,

- Ivo Linna, Otsa-nimeline Tallinna Muusikakooli bigbänd ja Aarne Saluveer (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 23. 02** kell 19 Verdi ooper "Traviata" Rahvusoooper Estonias
- 25. 02** kell 19 Vene balalaikavirtuoos Aleksei Arhipovski Vene Teatris
- 26. 02** kell 19 Olav Roots 100: ERSO ja Arvo Volmer (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 26. 02** kell 19 Verdi ooper "Maskiball" Rahvusoooper Estonias
- 26. 02** kell 19 Webberi muusikal "Evita" (teater Vanemuine) Nokia kontserdimajas
- 26. 02** kell 21.30 Kaisa Kulmala Trio (Soome) NO99 džässiklubis
- 27. 02** kell 12 Harangozo lasteballett Kocsaki muusikale "Lumivalgeke ja seitse põialpoissi" Rahvusoooper Estonias
- 27. 02** kell 12 Orelipooltund: Kristel Aer toomkirikus
- 27. 02** kell 17 Talvejazz: Siim Aimla Ocean's 4 & Estonian Dream Big Band Kumu auditooriumis
- 27. 02** kell 18 Virgo Veldi (saksofon) ja Heiki Mätlik (kitarr) raekojas
- 27. 02** kell 19 J. Straussi operett "Viini veri" Rahvusoooper Estonias
- 27. 02** kell 19 Webberi muusikal "Evita" (teater Vanemuine) Nokia kontserdimajas
- 28. 02** kell 17 Mozarti ooper "Cosi fan tutte" Rahvusoooper Estonias

Tartus

- 1. 02** kell 13 Muusikaline lastela-vastus "Väikesed ajarändurid" (Endla teater) Vanemuise suures majas
- 2. 02** kell 19 Styne'i muusikal "Sugar ehk džässis ainult tüdrukud" Vanemuise suures majas
- 2. 02** kell 19 Kaunimad hetked su elus: Kaunimate Aastate Vennaskond Vanemuise väikeses majas
- 3. 02** kell 12 "Lotte ja Bruno muusikatund" Vanemuise väikeses majas
- 3. 02** kell 19 Ábrahâmi operett "Savoy ball" Vanemuise suures majas
- 4. 02** kell 19 Orkester I Virtuosi Italiani (Itaalia) Vanemuise kontserdimajas
- 4. 02** kell 19 Puccini ooper "Madame Butterfly" Vanemuise väikeses majas
- 6. 02** kell 19 Ballett "Kevade" Vanemuise suures majas

6. 02 kell 20 Metropolitan Opera otseülekanne: Verdi ooper "Simon Boccanegra" kinos Ekraan

9. 02 kell 15 Lastekontsert "Bandu-Bandu": Arnold Chiwalala, Menard Mponda, Topi Korhonen ja Riccardo Padilla Vanemuise kontserdimajas

9. 02 kell 18 Lastemuusikal "Detektiiv Lotte" Vanemuise suures majas

10. 02 kell 12 Lastemuusikal "Detektiiv Lotte" Vanemuise suures majas

11. 02 kell 19 Tšaikovski ballett "Uinuv kaunitar" Vanemuise suures majas

13. 02 kell 19 Balletiõhtu: U. Scholzi "Teine sümfoonia" Schumanni muusikale, T. Härmil "Pélleas ja Mélisande" Schönbergi muusikale, N. Christe "Enne öö saabumist" Martinu muusikale (Rahvuskooper Estonia) Vanemuise suures majas

14. 02 kell 13, 18 Loewe' muusikal "Minu veetlev leedi" (Rahvuskooper Estonia) Vanemuise suures majas

14. 02 kell 18 Äratundmine: Gerli Padar (laul) ja Taavi Langi (kitarr) Athena Keskuses

16. 02 kell 15 Ooperitund lastele "Appi! Ooper!?" Vanemuise suure maja fuajees

17. 02 kell 19 Leedu Kammerorkester, Eesti Rahvusmeeskoor ja Risto Joost (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

18. 02 kell 19 Massen' ooper "Manon" Vanemuise väikeses majas

19. 02 kell 19 Vassili Medvedjevi ballett "Onegin" Pjotr Tšaikovski muusikale Vanemuise suures majas

19. 02 kell 19 Kaunimad hetked su elus: Kaunimate Aastate Vennaskond Vanemuise väikeses majas

20. 02 kell 17 Pärt. Tüür: Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Daniel Reuss (dirigent) Jaani kirikus

20. 02 kell 19 Autentne mustlasmuusika Ungarist – Parno Graszt Vanemuise kontserdimajas

25. 02 kell 19 ETV tütarlastekoor, Ivo Linna, Otsa-nimeline Tallinna Muusikakooli bigbänd ja Aarne Saluveer (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

25. 02 kell 19 Verdi ooper "Rigoletto" Vanemuise väikeses majas

26. 02 kell 12, 18 Vai "Kuidas kunigas kuu peale kippus" Vanemuise suures majas

Pärnus

1.–7. 02 V Rahvusvaheline Talve-universiteet: prof Arbo Valdma klaverikool raekojas

4. 02 kell 19 Brian Melvin East-West Rhythm Band Pärnu kontserdimajas

9. 02 kell 18 Mõeldes Alice Mardile: Pärnu muusikakooli klaveriosakonna kontsert raekojas

11. 02 kell 11 Lastekontsert "Bandu-Bandu": Arnold Chiwalala, Menard Mponda, Topi Korhonen ja Riccardo Padilla Pärnu kontserdimajas

11. 02 kell 19 Sergei Manukjan (klahvpillid), Villu Veski (saksofon) ja Kaspar Kalluste (trummid) Pärnu kontserdimajas

11. 02 kell 19 Raeateljee. Reegel reeglis: Indrek Palu (viul) ja Jorma Toots (klaver) raekojas

18. 02 kell 19 Klassikalise muusika pärleid: Pärnu Linnaorkester ja Jüri Alperen (dirigent) Pärnu kontserdimajas

20. 02 kell 19 Balletiõhtu: U. Scholzi "Teine sümfoonia" Schumanni muusikale, T. Härmil "Pélleas ja Mélisande" Schönbergi muusikale, N. Christe "Enne öö saabumist" Martinu muusikale (Rahvuskooper Estonia) Pärnu kontserdimajas

21. 02 kell 13, 18 Loewe' muusikal "Minu veetlev leedi" (Rahvuskooper Estonia) Pärnu kontserdimajas

21. 02 kell 17 Äratundmine: Gerli Padar (laul) ja Taavi Langi (kitarr) Endla teatri Küünis

23. 02 kell 15 Eesti Vabariigi aastapäeva kontsert: Tõnis Mägi (laul), Pärnu Linnaorkester ja Jüri Alperen Pärnu kontserdimajas

28. 02 kell 12 Pärnu linna ja maakonna vokaalansamblike konkurs "Ümin" Pärnu kontserdimaja kamersaalis

Jõhvis

3. 02 kell 19 Brian Melvin East-West Rhythm Band Jõhvi kontserdimajas

9. 02 kell 19 Sergei Manukjan (klahvpillid), Villu Veski (saksofon) ja Kaspar Kalluste (trummid) Jõhvi kontserdimajas

12. 02 kell 11 Lastekontsert "Bandu-Bandu": Arnold Chiwalala, Menard Mponda, Topi Korhonen ja Riccardo Padilla Jõhvi kontserdimajas

19. 02 kell 19 Autentne mustlasmuusika Ungarist – Parno Graszt Jõhvi

kontserdimajas

23. 02 kell 18 ETV tütarlastekoor, Ivo Linna, Otsa-nimeline Tallinna Muusikakooli bigbänd ja Aarne Saluveer (dirigent) Jõhvi kontserdimajas

26. 02 kell 19 Ivori Ilja (klaver) Jõhvi kontserdimajas

Viljandis

9. 02 kell 18 Omakultuuriakadeemia: kontsertkohtumine vanamuusik Taivo Niitvägiga Pärnumuusika Aidas

10. 02 kell 13 Kontsertkohtumine Võrumaa lüotsameeste Tarmo Noormaa ja Heino Tartesega Pärnumuusika Aidas

12. 02 kell 19 Sõbrad sõiduvees: Marko Matvere ja Margus Pöldsep Pärnumuusika Aidas

12. 02 kell 23 Aidakvaarium vol. 7: kuudad Brasiilia ja Ladina-Ameerika rütmid keset külma talve, DJ Erkin Antov Pärnumuusika Aidas

16. 02 kell 19 Kinobuss esitleb filmi "Jüri Rumm" Pärnumuusika Aidas

17. 02 kell 19 Justament 30 Pärnumuusika Aidas

18. 02 kell 19 Autentne mustlasmuusika Ungarist – Parno Graszt Viljandi Pärnumuusika Aidas

20. 02 kell 11 Pärnumuusik kandlemängija Aime Reieriga Pärnumuusika Aidas

Mujal Eestis

6. 02 kell 20 Metropolitan Opera otseülekanne: Verdi ooper "Simon Boccanegra" kinos Astri

12. 02 kell 19 Estonian VGV Trio Rakvere pangamajas

13. 02 kell 18 Mõisaromantika. Mustlasvanker: Ooper-Kvartett, Marko Matvere ja Indrek Kruusimaa (kitarr) Märjamaa rahvamajas

13. 02 kell 19 Äratundmine: Gerli Padar (laul) ja Taavi Langi (kitarr) Põlva kultuurimaja teatrisaalis

14. 02 kell 16 Mõisaromantika. Mustlasvanker: Ooper-Kvartett, Marko Matvere ja Indrek Kruusimaa (kitarr) Saku Valla Majas

18. 02 kell 19 Katrin Mandel (klaver, laul) ja Peeter Rebane (kitarrid) Põltsamaa lossis

18. 02 kell 19 Äratundmine: Gerli Padar (laul) ja Taavi Langi (kitarr) Kuusalu rahvamajas

19. 02 kell 19 Äratundmine: Gerli

Padar (laul) ja Taavi Langi (kitarr) Saku mõisas

20. 02 kell 19 Äratundmine: Gerli Padar (laul) ja Taavi Langi (kitarr) Palmse mõisas

23. 02 kell 17 Hingemuusika: Annaliisa Pillak (metsosopran), Mati Kõrts (tenor) ja Ralf Taal (klaver) Sillamäe Astangu koolis

Muusikasaated Eesti Televisioonis

4. 02 Muusikadokumentaalfilm "Maestra Baltica – Anu Tali" (Saksamaa, 2007) ETV

6. 02 Kontsert: Verbier Festival 2007. Joshua Bell (Prantsusmaa, 2007) ETV2

11. 02 Muusikadokumentaalfilm "Martin Scorsese. Helisse lõimitud tunded" (Prantsusmaa, 2005) – ETV

13. 02 Kontsert: Verbier Festival 2007. Joshua Bell ja Anoushka Shankar (Prantsusmaa, 2007) ETV2

18. 02 Tantsufilm "Unetu" (Holland, 2005) ETV

25. 02 Tantsufilm "Autounelmad" (Holland-Tšehhi, 2006) ETV

27. 02 Kontsert: Verbier Festival 2007. Evgeni Kissin (Prantsusmaa, 2007) ETV2

Andmed on kontrollitud 19. jaanuaril. Täpsem info kodulehekülgedel. NB! Märtsi kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 12. veebruariks aadressil kai.tamm@ema.edu.ee.

Viola da gamba sündimisest

PEETER KLAAS
gambist

“...ja kuna gamba on täiuslikum kõikidest muusikariistadest, olles loodule lähemal kui mis tahes teine, võib oletada, et kui esiisa Adam oleks tahtnud ehitada pilli, siis oleks ta ehitanud gamba...” Selle veidi šovinistliku tsitaadiga Jean-Jacques Rousseau traktaadist “Traite de viole” (1687) tahan märkida, et hoolimata pingutustest ei õnnestu mul ilmselt kaugeltki mitte alati jääda neutraalseks ja objektiivseks, kirjutades pillist, millega olen olnud tihedalt seotud üle kolmekümne aasta. Otsesest patustamist ajaloolise tõe vastu õnnestub loodetavasti siiski vältida.

Poogendamise ajalugu Euroopas on suhteliselt lühike võrreldes näppepillidega ja poogen jõudis Euroopasse islamimaadest, üle Ibeeria poolsaare ja Bütsantsi kaudu. Esimest korda kujutatakse poognaga mängitavat pilli 9. sajandi käsikirjas

“Utrechti psalter”. Üks esimesi käega katsutavaid (ja mitte ainult silmaga vaadeldavaid) sellekohaseid näiteid asub Santiago de Compostela katedraalis, kus auväravate kaarelt leiame 24 apokalüptilist vanemat mängimas, häälestamas või muidu sättimas erinevaid keelpille, millest mõnda hoitakse põlvede vahel, täpselt nagu gambat.

Viola da gamba, eesti keeles *gamba*, saksa keeles *die Gambe*, inglise keeles *viol*, prantsuse keeles *violle* jne, ei ole tšello eelkäija, nagu enamikul juhtudel pajatavad teatmeteosed, vaid pigem kaas- või kõrvalkäija. Need pillid kuuluvad oma päritolult, ehituselt ja funktsioonilt põhimõtteliselt erinevatesse perekondadesse.

Kui viiuliperekond põlvneb keskaegsest õlal mängitavast keelpillist, tingliku nimega *fidel*, siis *gamba* juured on hoopis Hispaanias. Nii mõnegi ühise tunnuse põhjal – soolest seotud krihv, sile tagumine

Esisa Adam gambaga 16. sajandi tundmatu saksa meistri gravüüri (Briti Muuseum, London).

kaas, 16. sajandi gambadel ka *vihuella*'le sarnase kujuga kõlakorp, sarnane kvart-kvart-terts-kvart-kvart-häälestus, mitmehääln mängulaad – võiks gambat nimetada sisuliselt poogenkitarriks-*vihuella*'ks. Tol ajal Põhja- ja Kesk-Euroopas armastatud ja eelnenud tundemärkide registritele vaid kujult mitte vastav lauto ei olnud Hispaanias populaarne tänu oma põlvnemisele araabia udist. Suhted muhameedlastega olid sel ajal teatavasti keerulised.

15. sajandi His-

Viola da gamba, eesti keeles *gamba*, saksa keeles *die Gambe*, inglise keeles *viol*, prantsuse keeles *violle* jne, ei ole tšello eelkäija.

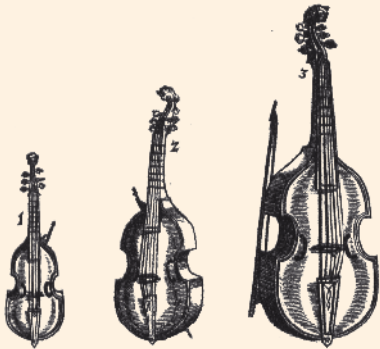
paanias tunti *vihuella da mano*, sõrmedega näpitava, kuuekeelse, kerge konstruktsiooniga kitarril eellase kõrval ka poognaga mängitavat pilli nimega *vihuella da arco* – poogen*vihuella*'t, mille itaaliakeelne nimivariant on *viola d'arco*. Nii mõneltki 16. sajandi alguse pildilt, kaasa arvatud esimese *gamba*õpiku, Silvestro Ganassi “Regula Rubertina” (1542) esikaanelt näeme, et *gambamängija* pill on kahtlaselt kaldu vasaku käe (kitarrimängu asendi) suunas. Oletatavasti hakkasid mõned 15. sajandi vi-

Gamba juured on Hispaanias.

24 apokalüptilist vanemat mängimas erinevaid keelpille Santiago de Compostela katedraali auväravate kaarel.

Esimene säilinud gamba pärineb aastast 1540 Veneetsia meistri Francesco Linaroli töötoast.

Inglise gamba-consort'i liikmed – *chest of viols* (Michael Praetorius, "Syntagma musicum", 1618).

huela (da mano) mängijad Pürenee poolsaarel levinud mauride poogenpilli *rabab*'i eeskujul oma instrumenti poognaga mängima ja uus pill oligi sündinud.

Vasaku käe tehnika on mõlemal pillil üllatavalt sarnane, varasem soolomuusika gambale pandi tavaliselt kirja tabulatuuris, mis oli näppepillide puhul reegliski kuni 18. sajandini. Tabulatuur ei kuva otseselt muusikat, vaid määrab kindlaks muusiku tegevuse, mil viisil ja millal ta peab üht või teist keelt näppima ja missugustele krihvidele vajutama. Tabulatuuri kasutati saateta soolomuusika kirjapanemiseks veel 17. sajandi keskel. Kuna suhteline häälestus on nii lauto, *viola*'l kui ka gambal sama, siis võib gambatabulatuuris kirja pandud muusikat mängida ükskõik millisel renessansshäälestusega lauto.

Inglise 17. sajandi *lyra viol*'i mängumaneer on lauto-gamba seotuse parimaid tõendeid. Ühest küljest mõeldi *lyra viol*'i all konkreetset pilli, mis oli tavalisest gamba-consort'i bassist väiksem ja lamedama roobiga. Seega sobivam mitmehäälelaseks ja akordimänguks. Teisalt tähendab *lyra viol* või *lyra way* mängumaneeri, kus muusika on kirja pandud tabulatuuris. Kuna selles muusikas kasutatakse põhiliselt tavapärasest kvart-tertsshäälestusest hälbivaid erinevaid häälestusi, mida on kokku 58, enam kasutatavaid siiski vaid (!) 20, pole nooditeksti kirja panemiseks tegelikult teist võimalust. Mandri-Euroopa solistlikus gamba-muusikas kohtame küll ka pidevalt akordi-

mängu, kuid siiski mitte sellisel määral ja moel – *lyra viol* jääb siiski inglise 17. sajandi solistliku instrumentaalmuusika fenomeniks.

Teine briti fenomen on gamba-consort – 3–6-hääle spetsiaalselt gambadele kirjutatud polüfooniline ansambli muusika, mille nüansirikast peent kudet ja kordumatult

Vanim säilinud gamba – Veneetsia meistri Francesco Linaroli töö, valminud 1540. aastal (The Vazquez Collection of Historical Musical Instruments).

kompaktset kõla me Euroopa mandriosa muusikas ei leia.

Esimene säilinud gamba pärineb aastast 1540 Veneetsia meistri Francesco Linaroli töötoast (esimene tšello, muide, aastast 1545 Andrea Amatilt, seega ikkagi mitte eel- vaid kõrvalkäija). Varased, 16. sajandi gambad erinevad oma ehituselt ja sellest tulenevalt ka kõla poolest hilisematest, 17.–18. sajandi pillidest. Kuna gambal polnud siis veel kõlapulka ja bassipalk oli sageli kõlalauaga ühes tükis välja voolitud, oli kõla väiksem, aga üsna terav ja fookustatud. Polüfoonilise muusika mängimisel an-

navad need omadused suure eelise – tulemus on selge ja läbipaistev, kõik hääled on hästi jälgitavad, pole hilisematele gambadele iseloomulikku kuminat.

17. sajandil kujunevad välja ja kinnistuvad kolm eri suurusega gambaperekonna liiget: sopran, alt/tenor ja bass. Eriti selgelt on see jälgitav jällegi Inglismaal. Täieliku (6-hääle) *consort*'i mängimiseks tarvilikku pillikomplekti nimetati seal *chest of viols* ja sageli ehitasid meistrid gambasid just teraviklike *chest*'idena, et kõla oleks ühtlane ja tasakaalus. 18. sajandil jäävad neist soolopillina kasutusele vaid bassgamba, millele 17. sajandi keskel on lisatud 7. keel, kontraoktavi A, ja Prantsusmaal kõrge sopran-gamba – *pardessus de viole*.

Kuigi gamba on õrnemates pillikoosseisudes asendamatu bassipill ja me leiame teda ka Prantsuse teatriorkestrist, on selle instrumenti pärisosa mitmehääleline mängumaneer soolomuusikas ja saatepillina ning toekas ja selge bassiliin jäetakse tšello hooleks.

Gamba kaob kasutuselt 18. sajandi keskel, sest valitsev kõlaideaal hindas rohkem viuliperekonna selget ja tugevat häälet, mis oli tähtsaks revolutsiooni vägevate ideede kandjana ja kunstniku-virtuoosi isiklike tundmuste peegeldajana sobilikum. Gamba aristokraatne, tundlik ja varjundirikas kõlamaailm vajus varjusurma kuni taasärkamiseni 20. sajandi alguses.

Viimane kuulub gambist – Saksa helilooja Karl Friedrich Abel (1723–1787) Thomas Gainsborough maalil (National Portrait Gallery, London).

FOTOD ERAKOGUST

muusikafestival TÄIUSLIK VAIKUS

18.-21. veebruar 2010

18.02 kell 20 KUMU auditoorium

UMA

HELIPILTE SILMAPIIRILT

Aleksei Saks / trompet Robert Jürjendal / kitarr
Andi Pupato / löökpillid Casper Øbro / video

19.02. kell 20 Mustpeade maja

Duo Trovesi-Coscia
ROUND ABOUT WEILL

Gianluigi Trovesi / klarnet Gianni Coscia / akordion

20.02 kell 17 Tartu Jaani & 21.02 kell 14 Niguliste kirik

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Dirigent **Daniel Reuss**

A. Pärt KANON POKAJANEN

E.-S. Tüür TRIGLOSSON TRISHAGION

20.02 kell 20 Mustpeade maja

Gianluigi Trovesi Ottetto
FUGACE

www.filharmoonia.ee INFO tel. 669 9940